

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

І.В. БОЛОКАН, О.О. ЩИПАНОВА

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Методичні рекомендації та завдання до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-
професійної програми «Право» в 2 частинах. Частина 1

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 4 від 28.11.2023 р.

Запоріжжя
2023

УДК 347+347.6](076.5)

Б794

Болокан І.В., Щипанова О.О. Цивільне та сімейне право. Особлива частина : методичні рекомендації та завдання до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Право» : в 2 ч. Ч. 1. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 99 с.

Видання включає плани практичних занять, методичні вказівки для підготовки до них, перелік термінів, які необхідно знати для засвоєння кожної теми навчального курсу, тестові завдання для контролю знань з тем курсу, приклади цивільно-правових договорів та алгоритм аналізу їх положень, приклади кейсових завдань, глосарій, рекомендовані нормативно-правові акти, рекомендовану літературу (основну та додаткову), інформаційні ресурси тощо з договірної частини Цивільного права (зміст навчального курсу у 5 семестрі).

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Право».

Рецензент

Т. О. Коломоєць, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ЗНУ

Відповідальний за випуск

Д. О. Єрмоленко, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права ЗНУ

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Практичне заняття 1.....	7
Практичне заняття 2.....	10
Практичне заняття 3.....	15
Практичне заняття 4.....	20
Практичне заняття 5.....	25
Практичне заняття 6.....	28
Практичне заняття 7.....	32
Практичне заняття 8.....	36
Практичне заняття 9.....	40
Практичне заняття 10.....	44
Практичне заняття 11.....	47
Практичне заняття 12.....	51
Практичне заняття 13.....	54
Практичне заняття 14.....	58
Додаток 1. Зразок договору для проведення правового аналізу його положень (неінформативна модель).....	63
Додаток 2. Зразок договору для проведення правового аналізу його положень (інформативна модель).....	66
Рекомендовані джерела.....	69
Перелік використаних джерел.....	69
Глосарій.....	72

ВСТУП

Навчальний курс «Цивільне та сімейне право», яке викладається два роки (чотири семестри, на 2 та 3 курсах), належить до базових фахових дисциплін, перевірку знань з яких передбачають програми єдиних державних фахових екзаменів, тому важливою є якісна підготовка майбутніх фахівців-юристів. Будь-який напрям юридичної діяльності (юрисконсульт юридичної особи, нотаріат, адвокатура, судочинство тощо) і, навіть, правоохоронна діяльність (прокуратура, поліція тощо) потребує застосування знань та навичок з цивільного права. Значну частину цивільного права складає зобов'язальне право, основою якого є договірне право. Вміння складати та аналізувати зміст цивільно-правових договорів є базовою навичкою, яка підтверджує фаховість та професійність юриста. Практичні заняття спрямовані сприяти засвоєнню теоретичного матеріалу та практичному його з метою захисту прав сторін договору. На практичних заняттях набуваються навички логічного викладення змісту зобов'язальних (договірних) відносин сторін та відображення у змісті складеного договору нормативних вимог.

Метою навчального курсу «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)» є формування у здобувачів вищої юридичної освіти (далі – здобувачі) інтересу до засвоєння ґрунтовних спеціальних знань у сфері професійної підготовки із зобов'язального (договірного та недоговірного), спадкового та сімейного права, закріплення навичок зі складання та аналізу цивільно-правових та сімейно-правових документів, вирішення життєвих ситуацій (кейсів), що пов'язані з цивільно-правовими та сімейно-правовими відносинами.

Основними завданнями дисципліни «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)» є засвоєння здобувачами вищої юридичної освіти теоретичного матеріалу з зобов'язального (договірного та недоговірного), спадкового та сімейного права, оволодіння здобувачами вищої освіти практичними навичками складати юридично грамотні цивільно-правові та сімейно-правові документи, аналізувати договори, швидко й чітко орієнтуватися у нормах цивільного, спадкового та сімейного законодавства, вміти тлумачити їх.

Позитивним результатом вивчення матеріалів курсу є отримання загальних та спеціальних компетентностей та досягнення кінцевих програмних результатів.

Загальні компетентності, які набувають здобувачі в результаті вивчення курсу «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)»:

✓ здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу в процесі вдосконалення готових зразків цивільно-правових договорів та складення власних договорів (ЗК1);

✓ здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, вирішуючи класичні кейсові завдання, кейси-тести, складаючи цивільні договори (ЗК2);

✓ знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, що досягається шляхом: обговорення питань, які пропонуються на розгляд на практичному занятті; демонстрації вміння визначити вірну норму, що підлягає застосуванню для вирішення кейсових завдань; реалізації можливості

змінити ті чи інші диспозитивні норми ЦК України у зразках цивільно-правових договорів (ЗК3). Також реалізуються й інші загальні компетентності у складених зразках договорах, підготовлених рішеннях кейсів, у процесі підготовки до дискусії з питань, що виносяться на розгляд на практичне заняття (здатність спілкуватися державною та іноземною мовою, здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, використовуючи різні джерела для підготовки до практичних занять, для вирішення кейсів, вдосконалення зразків договорів з урахуванням досвіду регулювання договірних відносин іншими країнами (ЗК4-6); здатність бути критичним і самокритичним, працювати в команді, діяти на основі етичних міркувань (ЗК8-10); здатність реалізувати свої права та обов'язки у договірних відносинах та у разі захисту прав сторін договірних відносин; усвідомлення цінності верховенства права, дотримання та врахування прав і інтересів сторін учасників цивільних-правових (зокрема – договірних) відносин; врахування особливостей окремих сфер суспільного життя у змісті договорів, які укладаються у цій сфері (ЗК12-15).

Спеціальні компетентності, які набувають здобувачі в результаті вивчення курсу «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)»:

- ✓ здатність застосовувати знання з основ теорії права, зокрема в частині вирішення колізій, застосування аналогії права та аналогії закону, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у повсякденному житті у процесі постійного перебування у тих чи інших договірних відносинах (купівля-продаж, дарування, медичне обслуговування, послуги зв'язку, освітні послуги тощо) (СК1);
- ✓ здатність аналізувати ретроспективи розвитку цивільно-правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасні цивільно-правові відносини (СК2);
- ✓ здатність застосовувати норми та інститути цивільного права у цивільно-правових договорах та конкретних життєвих ситуаціях (СК7);
- ✓ здатність застосовувати правові принципи та доктрини у випадках судового захисту прав сторін цивільно-правових договорів (СК8);
- ✓ здатність використовувати бази нормативно-правових актів, бази даних органів юстиції (в частині нотаріально посвідчених договорів та виконання рішень суду з цих питань) та інші інформаційні технології необхідні для реалізації та захисту прав сторін цивільно-правових договорів (СК9);
- ✓ здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для пошуку зразків договорів, результатів захисту прав сторін договірних цивільно-правових відносин (СК10);
- ✓ здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти для їх ефективного використання з метою захисту прав сторін договірних цивільно-правових відносин (СК11);
- ✓ здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції при вирішенні кейсових завдань, пов'язаних із договірними відносинами, та обґрунтуванні змісту цивільно-правових договорів (СК12);

- ✓ здатність до критичного та системного аналізу положень цивільно-правових договорів та життєвих ситуацій, пов'язаних із договірними відносинами (СК13);
- ✓ здатність до консультування з питань реалізації та захисту прав у договірних відносинах, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів сторін договору (СК14);
- ✓ здатність до самостійної підготовки проєктів цивільно-правових договорів та інших юридичних документів, за допомогою яких захищаються права сторін договірних відносин (СК15);
- ✓ здатність до логічного, критичного і системного аналізу змісту цивільно-правових договорів, розуміння можливостей вдосконалення їх змісту (СК16).

Програмні результати навчання, які очікуються в результаті вивчення курсу «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)»:

- ✓ визначати переконливість аргументів у процесі оцінки юридичних фактів у конкретній життєвій ситуації (кейсі) та у положеннях готових цивільно-правових договорів, зміст яких аналізуються на практичних заняттях та при самостійному вивченні матеріалу курсу (РН 1);
- ✓ знати та розуміти судову практику, що пов'язана з захистом прав та інтересів сторін у договірних зобов'язаннях, у тому числі практику Європейського суду з прав людини (РН 2);
- ✓ проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел для проведення аналізу змісту договорів, самостійного складання цивільно-правових договорів, вирішення кейсів (РН 3);
- ✓ давати короткий правовий висновок щодо фактичних обставин, викладених у кейсах, у судових рішеннях по справах, що впливають з договірних відносин, з достатньою обґрунтованістю (РН 5);
- ✓ оцінювати недоліки і переваги різних правових аргументів, аналізуючи кейсові завдання або зміст цивільно-правових договорів (РН 6);
- ✓ складати власні зразки цивільно-правових договорів, в яких максимально будуть захищені всі права та інтереси кожної із сторін, самостійно збирати матеріал про судову практику вирішення спорів, що впливають з цивільно-правових договірних відносин задля врахування відповідної інформації у зразках цивільно-правових договорів, які складаються ними самостійно, або зразках готових цивільно-правових договорів, зміст яких аналізується здобувачами (РН 7);
- ✓ застосовувати інститути міжнародного приватного права (в частині договірних відносин) (РН 8);
- ✓ самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога викладача або фахівця-практика (наприклад, нотаріуса, адвоката, судді) і діяти відповідно до отриманих від них рекомендацій (РН 9);
- ✓ вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології з договірного права (РН 10);

- ✓ мати базові навички риторики задля переконання у правильності суджень, висловлених у процесі аналізу кейсових завдань або змісту цивільно-правових договорів (РН 11);
- ✓ доносити до респондента вивчений або досліджений матеріал з договірної частини цивільного права доступно і зрозуміло (РН 12);
- ✓ знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм договірної частини цивільного права (матеріальне право), підкріплюючи це посиланнями на судову практику вирішення спорів, що впливають з договірних відносин (процесуальне право) (РН 13);
- ✓ використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел, для аналізу договірних цивільно-правових відносин (РН 14);
- ✓ вільно використовувати для аналізу кейсових завдань та змісту цивільно-правових договорів доступні інформаційні технології і бази даних (офіційні нормативні бази, реєстри судових рішень, сайт Мінюсту, сайти адвокатів (для вирішення кейсових ситуацій), сайти юридичних, ріелторських, аудиторських та інших подібних фірм (для пошуку зразків цивільно-правових договорів) (РН 15);
- ✓ використовувати комп'ютерні програми, необхідні для складання юридичних документів, пов'язаних із договірними цивільно-правовими відносинами (РН 16);
- ✓ працювати в команді, забезпечуючи виконання її завдань (у випадках використання інтерактивних вправ, що застосовуються викладачем для засвоєння здобувачами навчального матеріалу та перевірки отриманих знань) (РН 17);
- ✓ пояснювати природу та зміст цивільно-правових договорів, відмінності різних договорів, їх специфіку в межах груп таких договорів (РН 19);
- ✓ виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки після вирішення кейсових завдань та аналізу змісту зразків цивільно-правових договорів (РН 20);
- ✓ готувати проекти цивільно-правових договорів та необхідних юридичних документів для захисту прав сторін у договірних зобов'язаннях (РН 21);
- ✓ надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів сторін договірних відносин (РН 22).

Навчальний курс «Цивільне та сімейне право (Особлива частина)» вивчається у логічному взаємозв'язку з іншими навчальними курсами, що обумовлює необхідність реалізації викладачами міжпредметних зв'язків з суміжними галузями права, які регулюють схожі суспільні відносини, хоч і мають свій особливий предмет та метод правового регулювання: «Цивільне та сімейне право (Загальна частина)», «Трудове право», «Господарське право», «Цивільний процес», «Земельне право», «Нотаріат України» тощо.

У запропонованому методичному виданні відповідно до Робочої програми навчального курсу подано зміст практичних занять, які проводяться протягом п'ятого семестру (теоретична та практична частини). Вивчення курсу завершується заліком. Питання, які вивчаються протягом п'ятого семестру, включаються також у зміст екзаменаційних питань у шостому семестрі.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

5 семестр

Практичне заняття 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «Загальні положення договірної права».

Тема 1. Загальні положення про договір. Тема 2 Техніка складання договорів.

✦ **Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договірних зобов'язань, їх різновидів, нормативного регулювання тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для захисту прав сторін договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види договору. Свобода договору. Зміст договору. Обов'язковість договору.
2. Типові умови договору. Строк договору. Ціна. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи.
3. Укладення договору. Форма договору. Момент укладення договору. Тлумачення умов договору. Пропозиція укласти договір. Прийняття пропозиції. Місце укладення договору.
4. Договір та правові акти органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. Вирішення переддоговірних спорів.
5. Підстави для зміни або розірвання договору та правові наслідки цих дій.

✦ **Основні терміни та поняття:** альтернативні зобов'язання; боржник; випадкові умови договору; гарантія; господарський договір; господарські зобов'язання; договір приєднання; договірна відповідальність; договірні зобов'язання; заставадавець; звичайні умови договору; зміст договору; зустрічне виконання зобов'язання; істотні умови договору; кредитор; майново-господарські зобов'язання; негативні зобов'язання; організаційно-господарські зобов'язання; попередній договір; порука; правонаступництво; правочин; примірний договір; пролонгація; публічний договір; публічні зобов'язання суб'єктів господарювання; солідарний обов'язок боржників; солідарні боржники; соціально-комунальні зобов'язання суб'єктів господарювання; типовий договір; уступка вимоги (цесія); форма правочину; цедент; цесіонарій; цивільно-правовий договір; цивільно-правові зобов'язання.

✦ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Оскільки цивільно-правові договори є одним з різновидів зобов'язань, здобувачам, насамперед, слід повторити норми Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), а саме глави 46–51. Далі слід ознайомитись із положеннями Розділу II

ЦК України «Загальні положення про договір» (глави 52-53), адже відповідний розділ вміщує положення, які можуть бути у подальшому застосовані до вирішення практичних ситуацій щодо будь-якого різновиду цивільно-правових договорів. Упевнившись у наявності знань норм та розуміння їх змісту, необхідно так само уважно проаналізувати та вивчити положення Розділу IV Господарського кодексу України (далі – ГК України) «Господарські зобов'язання» (глави 19–20, 22, 24–26), адже значна кількість цивільно-правових договорів більш детально регулюється саме у цьому кодифікованому акті. Далі слід ознайомитись із положеннями навчальних та наукових джерел, що дозволить розширити свої знання. Слід враховувати, що класифікації договорів різноманітні, тому необхідно обов'язково звернути увагу на ті різновиди договорів, які закріплює ЦК та ГК України, а потім ознайомитись з найбільш поширеними класифікаціями, які пропонуються у навчальних та наукових джерелах.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків цивільно-правових договорів, побудованих за **НЕІНФОРМАТИВНОЮ** моделлю (приклади зразків договору у Додатку 1 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Аналіз зразків цивільно-правових договорів, побудованих за **ІНФОРМАТИВНОЮ** моделлю (приклади зразків договору у Додатку 2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

☞ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Зразки договорів для практичної частини заняття здобувачі знаходять самостійно у мережі Інтернет, на сайтах адвокатів, нотаріусів, ріелторських та інших комерційних структур або будь-яких наявних збірках документів, і далі їх аналізують та вдосконалюють. Конкретний договір складається або зміст готового зразка аналізується зважаючи на такі критерії: а) дотримання вимог щодо форми конкретного договору (враховується правильне оформлення договору, яке дає уявлення про нотаріальну чи просту письмову форму, яка вимагається для цього різновиду договору; складення його за інформативною моделлю, наявність всіх елементів структури тощо); б) врахування у договорі всіх вимог його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства; в) вміння формулювати кореспондуючі права та обов'язки сторін договору; г) вміння підібрати до кожного обов'язку відповідний засіб забезпечення його виконання чи конкретну міру відповідальності; д) врахування положень про можливі у цьому конкретному договорі сторони та їхні права; врахування законодавчих вимог щодо порядку зміни, припинення, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Яку назву мають умови цивільного договору, які хоч і не мають значення для укладення договору, але набувають юридичного значення у разі їх включення до змісту договору?

- a. Альтернативні.
- b. Випадкові.
- c. Істотні.
- d. Звичайні.

2. Оберіть правильний варіант співвідношення договору з імперативними та диспозитивними нормами цивільного права.

a. 1) звичаї ділового обороту; 2) імперативні норми; 3) умови конкретного договору; 4) правила диспозитивної норми.

b. 1) правила диспозитивної норми; 2) імперативні норми; 3) умови конкретного договору; 4) звичаї ділового обороту.

c. 1) умови конкретного договору; 2) правила диспозитивної норми; 3) звичаї ділового обороту; 4) імперативні норми.

d. 1) імперативні норми; 2) умови конкретного договору; 3) правила диспозитивної норми; 4) звичаї ділового обороту

3. На які різновиди поділяються цивільні договори за моментом виникнення прав та обов'язків у сторін?

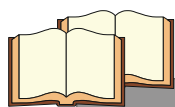
- a. Відплатні та безвідплатні.
- b. Основні та додаткові.
- c. Односторонні та двосторонні.
- d. Реальні та консенсуальні.

4. До якого різновиду умов договору належить умова про предмет договору?

- a. Звичайних.
- b. Альтернативних.
- c. Випадкових.
- d. Істотних.

5. До якого різновиду умов договору належить умова про ціну у відплатних договорах?

- a. Випадкових.
- b. Альтернативних.
- c. Звичайних.
- d. Істотних.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 5–157); 2 (с. 11–833); 4 (с. 10–192), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10); 2 (с. 23–25); 3 (с. 9–11).

Нормативно-правові акти:

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436–IV (Глави 19–20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. (із змінами) №3425–XII (ст.ст. 54–55, Глави 10, 14). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3425-12#Text>.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435–IV (глави 52–53). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Судова практика: Договірні спори: практика Верховного Суду. Презентація судді ВС Василя Крата. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/2022_07_29_Krat.pdf.

Практичне заняття 2.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «Договори про передання майна у власність».

Тема 3 Договір купівлі-продажу та його види.

✦**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договору купівлі-продажу та його різновидів, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із договорами купівлі-продажу, складання цих договорів, аналізу змісту готових зразків договорів купівлі-продажу, складання необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін у договорах купівлі-продажу та їх різновидів.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття та предмет договору купівлі-продажу.
2. Сторони договору купівлі-продажу.
3. Права та обов'язки сторін договору.
4. Відповідальність сторін договору за порушення його умов.
5. Договір роздрібної купівлі-продажу. Договір з умовою про прийняття покупцем товару у встановлений строк. Продаж товару за зразками. Продаж товарів з використанням автоматів. Договір з умовою про доставку товару покупцеві. Договір найму-продажу.
6. Договір поставки.
7. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
8. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
9. Договір міни.

✦**Основні терміни та поняття:** бартер; гарантійний строк; енергетичні ресурси; єдиний майновий комплекс; кількість; комплектність; контрактація; майно; міна; найм-продаж; нерухоме майно; обмін; покупець; поставка; приєднана мережа; продавець; речі визначені індивідуальними ознаками; речі,

визначені родовими ознаками; рухоме майно; сільськогосподарська продукція; строк придатності; тара; товар; упаковка; якість.

☞ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються відповідні різновиди договору купівлі-продажу. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та ГК України тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів купівлі-продажу, найму-продажу, поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу, міни (прикладі зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів купівлі-продажу, найму-продажу, поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу, міни (прикладі зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Перебуваючи у лікарні А. 20 травня подарувала своїй сестрі Б. золоті сережки, а 25 травня – золотий ланцюжок. 15 червня А. померла. Чоловік А. звернувся з позовом до Б. про визнання договору дарування недійсним та повернення сережок та ланцюжка йому. При цьому позивач посилався на те, що договір дарування не був нотаріально посвідчений. Проаналізуйте ситуацію.

☞ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кожного з різновидів договорів купівлі-продажу, які виносяться на розгляд на практичному занятті, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна)

представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про нотаріальну чи просту письмову форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Яке положення про момент, з якого товар, який продавець передає або зобов'язаний передати покупцеві, має відповідати вимогам щодо його якості, закріплено у ЦК України?

а. ЦК встановлює можливість врегулювати це положення в договорі, а якщо сторони не обумовили це, встановлює в якості такого моменту – укладення договору.

б. ЦК встановлює імперативну вимогу про таку відповідність з моменту передання товару покупцеві.

в. ЦК встановлює імперативну вимогу про таку відповідність з моменту укладення договору.

г. ЦК встановлює можливість врегулювати це положення в договорі, а якщо сторони не обумовили це, встановлює в якості такого моменту – передання товару покупцеві.

2. Який критерій не згадується у нормах ЦК України про роздрібну купівлю-продаж при характеристиці істотного порушення вимог щодо якості придбаного товару?

а. Непропорційні грошові витрати на усунення недоліків.

б. З'явлення нових інших недоліків після усунення попередніх.

в. Неможливість усунення недоліків.

г. Непропорційні затрати часу на усунення недоліків.

3. У чому полягає відмінність у формулюванні положень про договір міни у ЦК України та ГК України?

- a. У назві сторін цього договору.
- b. У можливості встановити грошову доплату.
- c. У можливості обміняти товар на товар.
- d. У правовому титулі, за яким передається предмет договору.

4. Яке положення про позовну давність у договорі поставки відповідає змісту законодавчих норм?

a. Спеціальні правила про позовну давність у договорі поставки закріплено у ГК України, але стосуються вони лише вимог, що впливають з поставки товарів неналежної якості.

b. У нормах ЦК України про поставку не закріплюються спеціальні правила про позовну давність у цьому договорі, тому слід керуватись загальними положеннями про позовну давність у ЦК України.

c. Спеціальні правила про позовну давність у договорі поставки закріплено у ГК України, і вони є збільшеними порівняно із загальною позовною давністю у ЦК України.

d. У нормах ЦК України про поставку закріплюються спеціальні правила щодо позовної давності у цьому договорі.

5. Чи можливі ситуації, коли період виплати рентних платежів за договором ренти «прив'язується» до тривалості життя людини?

- a. Ні, оскільки одержувачем ренти не може бути фізична особа.
- b. Так, і це буде різновидом строкового договору.
- c. Так, і це буде різновидом безстрокового договору.
- d. Ні, оскільки платником ренти не може бути фізична особа.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 158–178), 3 (с. 7–155), 4 (с. 199–233), 5 (с. 271–281, 378–427); додаткова – 14.

Нормативно-правові акти:

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436–IV (§§1-3 Глави 30, ст. 293). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435–IV (Глава 54). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000 р. (із змінами) №1393-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text>.

Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. (із змінами) № 265/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. №1023-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX (набирає чинності з 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>.

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. (із змінами) № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. (із змінами) № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>.

Про ціни та ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 р. (із змінами) № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>.

Правила надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, затвердженні Постановою Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 р. № 690. (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2022 р. № 85) (у Додатках – типові договори). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2019-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Інструкції про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібною торгівлі та закладах ресторанного господарства : Наказ МЗЕЗторгу від 04.01.1997 р. (із змінами) №2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0004-97#Text>.

Про затвердження Положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо-технічного призначення, товари народного споживання, роботи і послуги монопольних утворень : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.1995 р. (із змінами) №135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/135-95-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 р. (із змінами) №506. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506-2002-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. (із змінами) №833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>.

Про затвердження правил користування тепловою енергією : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. (із змінами) № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2007-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями : Наказ Міністерства економіки України від 19.04.2007 р. (із змінами) № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07#Text>.

Про затвердження Правил роздрібною ринку електричної енергії : Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14.03.2018 р. № 312. (у Додатках –

типові та примірні договори). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18#Text>.

Про затвердження Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами : Наказ Міністерства економіки України від 19.04.2007 р. (із змінами) № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07#Text>.

Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами : Наказ МЗЕЗ України від 11.07.2003 р. (із змінами) № 185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03#Text>.

Про затвердження Правил торгівлі у розстрочку фізичним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 р. №383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF#Text>.

Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів» : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 р. (із змінами) №172 (Додаток 3 – Перелік товарів належної якості, що не підлягають обміну (поверненню); Додаток 2 – Перелік товарів, з яких утворюється обмінний фонд; Додаток 1 – Перелік сезонних товарів, гарантійні терміни за якими обчислюються з початку відповідного сезону). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF>.

Судова практика:

Зведений огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика) за 2021 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_2021.pdf.

Дайджести судової практики Великої палати Верховного Суду. Огляди судової практики касаційних судів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 3.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 «Договори про передання майна у тимчасове користування».

Тема 7. Договір найму (оренди) та його види.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договору найму (оренди) та його різновидів, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із договорами найму (оренди), складання цих договорів, аналізу змісту готових зразків договорів найму (оренди), складання необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін у договорах найму (оренди) та їх різновидів.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття, предмет, умови договору найму (оренди).

2. Сторони договору найму. правонаступництво у разі зміни власника речі, переданої у найм.

3. Права та обов'язки сторін договору. Права третіх осіб на річ, передану у найм.

4. Засоби забезпечення виконання умов договору. Відповідальність за порушення сторонами умов договору.

5. Припинення договору найму. Позовна давність, що застосовується до вимог, які випливають із договору найму.

6. Договір прокату.

7. Договір найму (оренди) земельної ділянки.

8. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди.

9. Договір найму (оренди) транспортного засобу.

10. Договір лізингу.

11. Договір найму житла. Оренда житла з викупом.

12. Оренда державного та комунального майна.

📖 **Основні терміни та поняття:** володіння; грошова форма оплати; зворотний лізинг; капітальний ремонт; користування; лізинг; майно; майнові права; міжнародний лізинг; найм; наймач; наймодавець; натуральна форма оплати; непрямий лізинг; неспоживна річ; оренда; орендар; орендодавець; піднайм; поліпшення речі, переданої у найм; поточний ремонт; прямий лізинг; речі визначені індивідуальними ознаками; речі; фінансовий лізинг.

📌 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються відповідні різновиди договору найму (глави 58 ЦК, §5 Глави 30 ГК України, норми спеціальних законодавчих актів (див. рекомендовані до теми нормативно-правові акти). Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та ГК України тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що випливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів прокату, оренди земельної ділянки, найму будівлі або іншої капітальної споруди, найму (оренди) транспортного засобу, лізингу, найму житла, оренди житла з викупом (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів прокату, оренди земельної ділянки, найму будівлі або іншої капітальної споруди, найму (оренди) транспортного засобу, лізингу, найму житла, оренди житла з викупом (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). А. на один рік взяв у прокат

скороварку, уклавши відповідний договір з юридичною особою, яка надавала послуги прокату. У зв'язку з неочікуваним довгостроковим відрядженням за кордон, А. передав скороварку на тимчасове зберігання своєму знайомому В. з умовою, що той буде сплачувати вартість прокату за той час, коли вона буде знаходитися у нього. В. неправильно користувався скороваркою, через що вона вийшла з ладу. Після закінчення строку договору А. повернув скороварку наймодавцю, але після її огляду останній відмовився її прийняти та запропонував наймачу відремонтувати її за свій рахунок. А. відмовився виконати цю вимогу, посилаючись на те, що винним є В., а не він. Проаналізуйте ситуацію.

✦ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кожного з різновидів договорів найму (оренди), які виносяться на розгляд на практичному занятті, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана саме ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про нотаріальну чи просту письмову форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін;

б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Як у ЦК України врегульовано питання про строк договору найму (загальне правило)?

а. Якщо строк найму не встановлений, договір найму вважається укладеним на один рік.

б. Якщо строк найму не встановлений, договір найму вважається укладеним на три роки.

с. Якщо строк найму не встановлений, договір найму вважається неукладеним.

д. Якщо строк найму не встановлений, договір найму вважається укладеним на невизначений строк.

2. Чи може бути предметом договору найму (оренди) тварина?

а. Так, тому що вона є річчю.

б. Ні, тому що вона є суб'єктом права, а не об'єктом цивільних правовідносин.

с. Ні, тому що вона не є річчю, визначеною родовими ознаками.

д. Так, тому що хоча вона і не є річчю, натомість на неї поширюється правовий режим речі.

3. Як у ЦК України врегульовано питання про проведення поточного ремонту речі, переданої в найм?

а. Це у будь-яких випадках є обов'язком Наймача.

б. Це обов'язок Наймача, але він може бути покладений за домовленістю сторін на Наймодавця.

с. Це у будь-яких випадках є обов'язком Наймодавця.

д. Це обов'язок Наймодавця, але він може бути покладений за домовленістю сторін на Наймача.

4. Хто несе ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження речі, переданої у найм?

а. У будь-яких випадках Наймодавець.

б. У будь-яких випадках Наймач.

с. За загальним правилом несе Наймодавець, і лише у разі прострочення у поверненні речі цей ризик покладається на Наймача.

д. За загальним правилом несе Наймодавець, і лише у разі прострочення оплати за користування річчю цей ризик покладається на Наймача.

5. Як довго має чекати Наймодавець у разі не внесення Наймачем плати за користування річчю, щоб мати можливість пред'явити вимогу про відмову від договору найму?

а. Шість місяців.

б. Дванадцять місяців.

с. Два місяці.

д. Три місяці.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 220–255), 3 (с. 193–382), 4 (с. 324–361), 5 (с. 282–427); додаткова: 1–2.

Нормативно-правові акти:

Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг від 28.05.1988 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_263#Text.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV (§5 Глави 30). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. (із змінами) №176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. (із змінами) № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 58). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 р. (із змінами) №2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2344-14#Text>.

Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо усунення суперечностей та уточнення визначення лізингової, орендної операції : Закон України від 01.07.2021 р. № 1605-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1605-20#Text>.

Про залізничний транспорт : Закон України від 04.07.1996 р. (із змінами) № 273/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/273/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 р. (зі змінами) № 157-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>.

Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 р. (зі змінами) №161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/161-14#Text>.

Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. (із змінами) №232/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. (із змінами) №1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>.

Про затвердження Методики визначення мінімальної суми орендного платежу за нерухоме майно фізичних осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1253. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1253-2010-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку надання у тимчасове користування громадянам предметів культурно-побутового та господарського вжитку : Наказ Українського союзу об'єднань, підприємств і організацій побутового обслуговування населення від 16.12.1999 р. №46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0025-00#Text>.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/115/ЄС від 12.12.2006 р. про право на надання в прокат і право на надання в позичку та про деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 12.12.2006 № 2006/115/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-06#Text.

Судова практика:

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2021_11_25_Oglyad_civ_naim.pdf.

Дайджести судової практики Великої палати Верховного Суду. Огляди судової практики касаційних судів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>.

Судова практика у сфері орендних відносин. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013555.

Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна : Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 29.05.2013 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-13#Text>.

Постанова Верховного Суду від 16.09.2022 р. у справі № 913/703/20. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_obedn_palati_kgs_vs/2022_09_30_913_703_20.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 4.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4 «Договори підрядного типу».

Тема 9. Договір підряду та його види.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів підрядного типу, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із договорами підрядного типу, складання цих договорів, аналізу змісту готових зразків договорів підрядного типу, складання необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін у договорах підряду та їх різновидів.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Загальні положення про договори підрядного типу.
 2. Істотні та інші умови договорів підрядного типу.
 3. Сторони договорів підрядного типу. Генеральний підрядник і субпідрядник.
 4. Права та обов'язки сторін у договорах підрядного типу.
 5. Правові наслідки порушення сторонами умов договорів підрядного типу.
- Позовна давність, що застосовується до вимог щодо неналежної якості роботи.

6. Договір побутового підряду.
7. Договір будівельного підряду.
8. Договір підряду на проведення проєктних та пошукових робіт.

📖 **Основні терміни та поняття:** будівництво; гарантійний строк; генеральний підрядник; договір будівельного підряду; договір підряду; договір побутового підряду; замовник; кошторис; новобудова; підрядник; пошукові роботи; приблизний кошторис; проєктна (пошукова) організація; проєктні роботи; проєктно-кошторисна документація; результат роботи; реконструкція (технічне переоснащення); робота; розширення; субпідрядник; твердий кошторис; фронт робіт.

📌 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються відповідні різновиди договору підряду (глави 61–62 ЦК України, глава 33, ст. 331 ГК України та інші рекомендовані до теми нормативно-правові акти). Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК, ГК України та спеціальних законів тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів побутового підряду, будівельного підряду, підряду на проведення проєктних та пошукових робіт (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів побутового підряду, будівельного підряду, підряду на проведення проєктних та пошукових робіт (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Власник приватного будинку А. уклав з Б. та В. договір, умовами якого передбачалось, що останні відремонтують дах будинку та пофарбують будинок до 15 вересня за 26000 грн. До зазначеної дати Б. та В. навіть не почали роботи. Через сильні зливи, які пройшли 18 та 19 вересня, була зіпсована стеля та стіни у будинку. А. був змушений сплатити 30000 грн. іншим майстрам, які, крім ремонту даху та фарбування будинку, відновили також стіни та стелю. А. відмовився від договору з Б. та В. та звернувся до суду з позовом про відшкодування завданих йому збитків на суму 4000 грн. Проаналізуйте ситуацію.

📌 **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кожного з різновидів договорів підряду, які виносяться на розгляд на практичному занятті, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них

відображено, порівняти з тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду договору підрядного типу або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана саме ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про нотаріальну чи просту письмову форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Що у наведеному визначенні не відповідає законодавчо закріпленим положенням (ЦК України): «Договір підряду – договір, за яким одна сторона (підрядник) зобов'язується виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу»?

- а. Положення, пов'язані з оплатністю договору.
- б. Положення, пов'язані з назвою сторін.
- в. Положення, пов'язані з алеаторністю договору.
- г. Положення, пов'язанні з реальністю цього договору.

2. Як у ЦК України врегульоване питання про те, яка із сторін договору будівельного підряду повинна надати проєктно-кошторисну документацію і у який строк?

а. Встановлено імперативне правило про те, що відповідну документацію має надати Замовник у десятиденний строк з дня укладення договору.

b. Встановлено загальне правило, що сторона, яка зобов'язана надати відповідну документацію, має бути встановлена у договорі, так само як і строки її надання.

c. Встановлено імперативне правило про те, що відповідну документацію має надати Підрядник у десятиденний строк з дня укладення договору.

d. Встановлено загальне правило, що сторона, яка зобов'язана надати відповідну документацію, має бути встановлена у договорі, а надати вона її має у місячний строк з дня укладення договору.

3. Як у ЦК України врегульовано питання про можливі дії Підрядника у випадку, якщо ним 10.05.2023 р. було направлено повідомлення про необхідність проведення додаткових робіт, яка (необхідність) була виявлена у ході будівництва, тобто ці роботи не враховані у проєктній документації, у зв'язку із чим необхідним є збільшення кошторису?

a. Підрядник має чекати відповіді Замовника до 20.05.2023 р. а, не отримавши у цей строк відповідь, зобов'язаний зупинити відповідні роботи з віднесенням збитків, завданих цим зупиненням, на Замовника.

b. Підрядник має чекати відповіді до 10.06.2023 р., а, не отримавши у цей строк відповідь, зобов'язаний зупинити відповідні роботи з віднесенням збитків, завданих цим зупиненням, на Замовника.

c. Строк, який Підрядник має чекати відповіді від Замовника, у ЦК України не встановлено, тому він має деякий час її почекати, і у разі неодержання такої відповіді у розумний строк зобов'язаний зупинити відповідні роботи з віднесенням збитків, завданих цим зупиненням, на Замовника.

d. Строк, який Підрядник має чекати відповіді від Замовника, у ЦК України не встановлено, тому він може, не чекаючи цієї відповіді, зупинити відповідні роботи з віднесенням збитків на Замовника.

4. Як у нормах ЦК України про будівельний підряд врегульовано питання про можливість внесення змін до проєктно-кошторисної документації?

a. Це право надається як Замовнику, так і Підряднику, але лише за умови, що додаткові роботи, викликані такими змінами, за вартістю не перевищують двадцяти відсотків визначеної у кошторисі ціни і не змінюють характеру робіт, визначених договором.

b. Це право надається лише Замовнику і за умови, що додаткові роботи, викликані такими змінами, за вартістю не перевищують десяти відсотків визначеної у кошторисі ціни і не змінюють характеру робіт, визначених договором.

c. Це право надається лише Підряднику і за умови, що додаткові роботи, викликані такими змінами, за вартістю не перевищують десяти відсотків визначеної у кошторисі ціни і не змінюють характеру робіт, визначених договором.

d. Це право надається лише Підряднику і за умови, що додаткові роботи, викликані такими змінами, за вартістю не перевищують двадцяти відсотків

визначеної у кошторисі ціни і не змінюють характеру робіт, визначених договором.

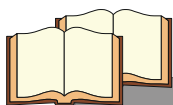
5. Як у ЦК України вирішено питання про ігнорування замовником свого права на перевірку прийнятого за договором підряду результату роботи?

а. Замовник, який прийняв роботу без перевірки, позбавляється права посилатися на явні недоліки роботи, які могли бути встановлені при звичайному способі її прийняття.

б. Замовник, який прийняв роботу без перевірки, позбавляється права посилатися на будь-які недоліки роботи, які могли бути встановлені при звичайному способі її прийняття.

с. Замовник, який прийняв роботу без перевірки, позбавляється права посилатися на будь-які недоліки роботи.

д. Жодних особливих наслідків не передбачено, адже це право замовника і у ЦК врегульовано всі можливі наслідки неякісного виконання роботи підрядником.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 256–284), 3 (с. 430–449), 4 (с. 362–373), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV (Глава 33, ст. 331). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глави 61–62). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. №1023-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX (набирає чинності з 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>.

Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. (із змінами) № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/222-19#Text>.

Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. (із змінами) № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. (із змінами) № 1764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1764-2001-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від

23.05.2011 р. (із змінами) № 553. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011р. (із змінами) № 560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів : Наказ Держжитлокомунгоспу від 23.09.2003 р. (із змінами) № 154. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-04#Text>.

Судова практика:

Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 18.02.2013 р. № 01-06/374/2013 «Про практику вирішення спорів, пов'язаних із виконанням договорів підряду (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_374600-13#Text.

Постанова Верховного Суду від 16.03.2021 р. у справі № 910/10233/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/95567171>.

Договір підряду: правовий аналіз потенційних ризиків, огляд судової практики. URL: <https://dilegal.ua/dogovir-pidryadu-pravovij-analiz-potencijnix-rizikiv-oglyad-sudovo%D1%97-praktiki>.

Інформаційні ресурси – 1, 4, 7.

Практичне заняття 5.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5 «Договори про надання послуг».

Тема 11. Загальні положення про послуги. Договір про надання послуг.

☞**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів про надання послуг, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із договорами про надання послуг, складання окремих різновидів цих договорів, аналізу змісту готових зразків окремих договорів про надання послуг, складання необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін договорів про надання послуг.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття послуги. Поняття договору про надання послуг.
2. Плата за договором про надання послуг. Відшкодування виконавцеві фактичних витрат за договором про безоплатне надання послуг.
3. Строк договору про надання послуг.
4. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання послуг.
5. Припинення договору про надання послуг.

📖 Основні терміни та поняття: виконавець; договір про надання послуг; договори приєднання; замовник; об'єкти цивільних прав; послуга; публічні договори.

📌 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом норм, якими регулюються послуги та загальні положення про договори про надання послуг (ст. 177, глава 63 ЦК України, глави 31, 32, 35 ГК України). Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та ГК України тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів про надання послуг (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів про надання послуг (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Між О. та Р. укладено договір про безоплатне надання послуг. Унаслідок дії непереборної сили виконавець О. не зміг виконати договір. Який обов'язок покладається на замовника Р. по відношенню до виконавця О. внаслідок невиконання умов договору?

📌 **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності договорів про надання послуг, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид договору про надання послуг. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору про надання послуг або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана саме ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про нотаріальну чи просту письмову

форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Що з наведеного нижче не є ознакою послуги?

- a. Мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває уречевлюваного вигляду.
- b. Тісно пов'язані з особою виконавця та процесом вчинення ним певних дій.
- c. Спрямовані на досягнення певного корисного і правомірного результату.
- d. Є різновидом результату робіт, адже спрямовані на задоволення потреб і мають грошову оцінку.

2. Як у ЦК України врегульовано питання про можливість покладення виконавцем свого обов'язку з надання послуги на третю особу?

- a. Вміщується імперативна норма, яка забороняє покладення виконавцем на третю особу виконання взятого ним на себе зобов'язання.
- b. Вміщується загальне правило про виконання зобов'язання виконавцем особисто, натомість допускається його зміна договором за умови покладення відповідальності за порушення договору на третю особу.
- c. Вміщується диспозитивна норма, яка надає сторонам право самостійно вирішити це питання та питання про суб'єкта відповідальності.
- d. Вміщується загальне правило про виконання зобов'язання виконавцем особисто, натомість допускається зміна цього правила договором за умови покладення відповідальності за порушення договору на виконавця.

3. Який розмір збитків має відшкодувати виконавець у разі невиконання або неналежного виконання безоплатного договору про надання послуг у відповідності з положеннями ЦК України, якщо інший розмір відповідальності не встановлений договором?

- a. Не більше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.
- b. Не менше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.
- c. Не більше двох неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

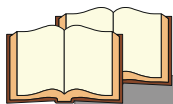
d. Не менше двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Який варіант сукупності характеристик є притаманним для договорів про надання послуг?

- Консенсуальний, двосторонній, оплатний.
- Консенсуальний, односторонній, оплатний.
- Реальний, односторонній, безоплатний.
- Реальний, односторонній, оплатний.

5. Яка з наведених нижче тез щодо збитків, завданих замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, є вірною?

- Такі збитки завжди підлягають відшкодуванню виконавцем у повному обсязі, навіть без наявності його вини.
- Такі збитки підлягають відшкодуванню виконавцем у повному обсязі, навіть у разі відсутності його вини, якщо інше не встановлено договором.
- Такі збитки завжди підлягають відшкодуванню виконавцем у разі наявності його вини у повному обсязі.
- Такі збитки підлягають відшкодуванню виконавцем у разі наявності його вини у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 285–293), 3 (с. 473–484), 4 (с. 362), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 4 (с. 12–16), 5 (с. 39–58), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 63). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із URL: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>).

Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. (із змінами) № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/222-19#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 6.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5 «Договори про надання послуг».

Тема 12 Договір зберігання та його різновиди.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів зберігання та його різновидів, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Загальні положення про зберігання. Договір зберігання.
2. Істотні та інші умови договорів зберігання. Форма договору зберігання.
3. Сторони договору зберігання.
4. Права та обов'язки сторін договору.
5. Виконання договору зберігання. Користування річчю, переданою на зберігання. Зміна умов зберігання.
6. Правові наслідки порушення сторонами умов договору. Відповідальність сторін.
7. Зберігання на товарному складі. Договір складського зберігання. Складські документи.
8. Спеціальні види зберігання.

✎ **Основні терміни та поняття:** гардероб; готель; договір зберігання; договір охорони; договірне зберігання; зберігання за законом; зберігання; зберігач; камери схову; ломбард; охорона; охоронець; поклажа; поклажодавець; речі, визначені родовими ознаками; секвестр; товарний склад; цінності.

✎ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюється договір зберігання та його різновиди. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК, ГК України та спеціальних законів тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів зберігання (зберігання речі у ломбарді; зберігання цінностей у банку; зберігання речей, що є предметом спору; зберігання автотранспортних засобів тощо) (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів зберігання (зберігання речі у ломбарді; зберігання цінностей у банку; зберігання речей, що є предметом спору; зберігання автотранспортних засобів тощо) (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Асистентка однієї з кафедр університету А. залишила свій верхній одяг у секції гардеробу університету для співробітників закладу. Окремої особи, яка б обслуговувала цю секцію, не було. Згодом свій верхній одяг А. у гардеробі не знайшла. Адміністрація університету відмовилась відшкодувати вартість верхнього одягу, обґрунтовуючи це тим, що

неможливо довести факт передання одягу на зберігання, тому університет не несе відповідальність за його несхоронність. А. звернулася до суду. В судовому засіданні з'ясувалося, що в цій секції залишають свій одяг всі співробітники навчального закладу. Проаналізуйте ситуацію.

✦ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кожного з різновидів договорів зберігання, які виносяться на розгляд на практичному занятті, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид договору зберігання. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договори», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду договору зберігання або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Як у цивільному законодавстві вирішено питання про можливість зберігачем змішувати речі, які йому передано на зберігання різними поклажодавцями?

а. Дозволено змішувати за наявності письмової згоди покладавців речі, які визначені родовими ознаками, незалежно від їхньої якості.

б. Дозволено змішувати без згоди покладавців речі, які визначені родовими ознаками, незалежно від їхньої якості.

с. Дозволено змішувати за наявності згоди покладавців речі, які визначені родовими ознаками, та однакової якості.

д. Дозволено змішувати без згоди покладавців, але лише речі, які визначені індивідуальними ознаками та однакової якості.

2. Яке положення про форму договору зберігання відповідає змісту законодавчої норми?

а. Загальним правилом є проста письмова форма такого договору з врегулюванням різних аспектів можливого підтвердження факту прийняття речі на зберігання.

б. Для договору зберігання передбачена обов'язкова письмова форма із встановленням особливих наслідків її недодержання.

с. Посилання на свідчення свідків з факту прийняття речі на зберігання заборонено.

д. Для договорів зберігання передбачена усна форма, але з умовою обов'язкового підтвердження факту прийняття речі на зберігання розпискою, квитанцією або іншим документом, підписаним зберігачем.

3. Як у ЦК України врегульовано питання про строк договору зберігання?

а. Строк зберігання має бути встановлений в договорі, а якщо він не встановлений, договір вважається укладеним три роки.

б. Строк зберігання має бути встановлений в договорі, а якщо він не встановлений, вважається безстроковим.

с. Строк зберігання має бути встановлений в договорі, а якщо він не встановлений, договір вважається укладеним на один рік.

д. Він є істотною умовою цього договору.

4. Як у ЦК України врегульовано питання про можливість користування зберігачем річчю, переданою йому на зберігання покладавцем?

а. Жодних обмежень не встановлено.

б. Це допускається за умови письмового попередження про це покладавця і неотримання заперечень.

с. Це допускається за умови отримання згоди на це покладавця.

д. Це заборонено в імперативній формі.

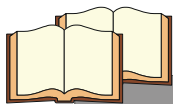
5. Сторони у договорі зберігання зазначили умову – «Плата за зберігання встановлюється відповідно до положень ЦК України». Як тлумачити таке положення?

а. Договір є безоплатним.

б. Договір є оплатним, але оплата не може бути меншою, ніж 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

с. Залежить від того, про який різновид зберігання йдеться у договорі.

d. Договір є оплатним, але оплата не може бути більшою, ніж 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 317–337), 3 (с. 672–734), 4 (с. 374–389), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 63). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV (ст. 294). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва : Закон України від 23.12.2004 р. (із змінами) № 2286-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2286-15#Text>.

Судова практика:

Умови договору зберігання: Верховний Суд вказав на важливий аспект. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/167131-umovi-dogovoru-zberigannya-verkhovniy-sud-vkazav-na-vazhliivy-aspekt>.

Рішення колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 19.03.2008 р. (витяг). URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/2F23C411B4551939C225754E00282690>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 7.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5 «Договори про надання послуг».

Тема 16 Договір управління майном.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів управління майном та його різновидів, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття договору управління майном. Форма договору управління майном.

2. Предмет договору управління майном. Істотні умови договору управління майном.

3. Сторони договору управління майном. Особа, яка набуває вигоди від майна, що передане в управління.

4. Права та обов'язки сторін договору.

5. Відповідальність сторін за договором управління майном.
6. Припинення договору управління майном.
7. Особливості управління цінними паперами.

📖 **Основні терміни та поняття:** власник; грошові кошти; договір управління майном; майно; підприємство як єдиний майновий комплекс; управитель; управління; установник управління; цінні папери.

📖 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються різновиди договору управління майном. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та ГК України тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів управління різними видами майна та договорів управління майном, в яких установниками управління є не власники, а інші суб'єкти (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів управління різними видами майна та договорів управління майном, в яких установниками управління є не власники, а інші суб'єкти (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Через необхідність виїзду за кордон, А. передав Б. в управління за плату житловий будинок з надвірними будівлями строком на три роки. Б. здав будинок в оренду фермеру В., уклавши з ним договір оренди. Через 2 роки договір оренди був розірваний і фермер передав будинок Б. Протягом останнього року Б. не здійснював належним чином догляд за будинком, внаслідок чого частково зруйнувався дах будинку. Повернувшись з відрядження А. запросив від Б. звіт. Б. надавати звіт відмовився, а на вимогу А. повернути йому кошти, одержані за оренду будинку, та відшкодувати шкоду, завдану неналежним доглядом за будинком, відповів, що оренда була безоплатною, а відповідальності за руйнування даху будинку він не може нести, адже будинок старий. До того ж умовами договору управління майном проведення ремонту будинку не передбачалось. Проаналізуйте ситуацію.

📖 **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кожного з різновидів договорів управління майном, які виносяться на розгляд на практичному занятті, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у

них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана саме ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; ґ) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Хто у відповідності з положеннями ЦК України може бути управителем за договором управління майном без будь-яких обмежень?

- а. Суб'єкт підприємництва.
- б. Будь-який суб'єкт господарювання.
- с. Вигодонабувач.
- д. Орган місцевого самоврядування.

2. Яка теза про договір управління майном не відповідає змісту законодавчих положень?

а. Обов'язкова нотаріальна форма цього договору встановлюється лише для договорів, предметом яких є управління нерухомим майном.

б. Перелік майна, який може бути предметом договору управління майном, встановлений у невичерпний спосіб.

с. Істотними умовами договору є умови про строк та плату.

д. Існує встановлена в імперативній формі заборона передання в управління грошових коштів.

3. Як у ЦК України врегульовано питання щодо правового статусу майна підприємця, коли фізична особа-підприємець був визнаний безвісно відсутнім?

а. Закріплено, що орган опіки та піклування може призначити управителя його майном.

б. Закріплено, що управління його майном здійснюється його родичами.

с. Закріплено обов'язок родичів звернутись до суду за вирішенням питання щодо управління майном такої особи з метою забезпечення розрахунків з кредиторами.

д. Закріплено обов'язок органу опіки та піклування призначити управителя його майном.

4. Як у ЦК України врегульовано питання управління майном особи, над якою встановлено опіку?

а. Закріплено, що орган опіки та піклування може призначити управителя майном такої особи.

б. Закріплено право опікуна особи управляти будь-яким її майном, якщо на це буде отримано дозвіл органу опіки та піклування.

с. Закріплено, що управління рухомим майном здійснюється опікуном такої особи.

д. Закріплено обов'язок органу опіки та піклування призначити управителя майном такої особи.

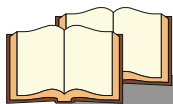
5. Чи є строк договору управління майном істотною його умовою?

а. Так, оскільки він перелічений у статті, в якій встановлено істотні умови цього договору.

б. Так, адже хоча він і не перелічений у статті, в якій встановлено істотні умови цього договору, але перелік таких умов у цій статті, є невичерпним.

с. Ні, адже він не перелічений у статті, в якій встановлено істотні умови цього договору, а перелік, який вміщується у цій статті, є вичерпним.

д. Ні, адже окремої статті, якою б регулювались істотні умови цього договору, у ЦК не закріплено.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 361–376), 3 (с. 858–893), 4 (с. 457–462), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (ст.ст. 44, 54, 60, 61, 72, 1285, 1286, 1288, 1289, Глава 70 (ст. ст. 1029-1045). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV (ст.ст. 137, 195, 219). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про управління об'єктами державної власності : Закон України № 185-V від 21.09.2006 р. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 8.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6 «Договори про надання транспортних послуг».

Тема 19 Договір перевезення пасажирів і багажу.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів перевезення пасажирів і багажу та його різновидів (за видами транспорту), нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Договір перевезення пасажирів та багажу. Перевезення транспортом загального користування.
2. Істотні та інші умови договору перевезення пасажирів та багажу.
3. Сторони договору перевезення пасажирів та багажу.
4. Права та обов'язки сторін договору.
5. Відповідальність за порушення умов договору перевезення пасажирів та багажу. Позови щодо перевезення у закордонному сполученні.
6. Припинення договору.

♣**Основні терміни та поняття:** багаж; багажна квитанція; втрата багажу; договір перевезення пасажирів та багажу; затримка; квиток; нестача багажу; пасажир; перевезення; перевізник; послуги з переміщення у просторі пасажирів та багажу; пошкодження багажу; псування багажу; пункт призначення; фактична шкода.

♣**Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються договір перевезення пасажирів і багажу різними видами транспорту. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК, ГК України, Повітряного кодексу України, Кодексу торгового мореплавства (далі – КТМ), Статуту залізниць тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів перевезення пасажирів та багажу (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів перевезення пасажирів та багажу (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Після посадки пасажирів у літак сталася певна затримка старту, що була викликана негодною. Пасажири знаходились у літаку понад двох годин. У цей період одному з пасажирів стало зле і він втратив свідомість. Згодом у нього виявили інфаркт. Чи буде нести перевізник відповідальність за шкоду здоров'ю пасажирів (втрата заробітку за час лікування, витрати на ліки, відновлення в санаторії тощо)?

☞ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності різних договорів перевезення пасажирів і багажу (за видами транспорту), кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана саме ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними та спеціальними нормами; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення спеціальних законодавчих актів про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін;

б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Вирішення тестових завдань.

1. З якого віку, за загальним правилом, дозволяється перевозити дітей без супроводження дорослих на міжміських автомобільних маршрутах?

- а. з 7 років.
- б. з 10 років.
- с. з 14 років.
- д. з 16 років.

2. Яке положення про перевезення дитини автобусом відповідає змісту відповідної норми права?

- а. Пасажир автобуса має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до семи років без права зайняття нею окремого місця.
- б. Пасажир автобуса має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до шести років з правом зайняття нею окремого місця.
- с. Пасажир автобуса має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до шести років без права зайняття нею окремого місця.
- д. Пасажир автобуса має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до семи років з правом зайняття нею окремого місця.

3. Яке положення про перевезення дитини морським транспортом відповідає змісту відповідної норми права?

- а. Пасажир має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до семи років з правом зайняття нею окремого місця.
- б. Пасажир має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до шести років без права зайняття нею окремого місця.
- с. Пасажир має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до шести років з правом зайняття нею окремого місця.
- д. Пасажир має право безоплатно перевозити з собою одну дитину віком до семи років без права зайняття нею окремого місця.

4. Які положення про перевезення відповідають змісту законодавчих норм?

а. До вимог у зв'язку з перевезенням пасажирів застосовується загальна позовна давність (три роки).

б. Місцем виконання зобов'язання про передання майна, що виникає на підставі договору перевезення, за загальним правилом є місце здавання цього майна перевізникові.

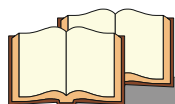
с. До вимог у зв'язку з перевезенням вантажу застосовується позовна давність в один рік.

д. Місцем виконання зобов'язання про передання майна, що виникає на підставі договору перевезення, є місце прийняття цього майна одержувачем.

5. Що у вказаній дефініції не відповідає законодавчому формулюванню: «За договором перевезення пасажирів одна сторона (виконавець) зобов'язується перевезти другу сторону (клієнта) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі,

яка має право на одержання багажу, а клієнт зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу – також за його провезення»?

- a. Умова про реальність та консенсуальність.
- b. Умова про оплатність.
- c. Назва сторін.
- d. Характеристика дій сторін.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 297), 3 (с. 485–486, 504–506, 524–529, 567–573, 587–614), 4 (с. 410–421), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 436-IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Кодекс торгового мореплавства від 23.05.1995 р. (із змінами) №176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. (із змінами) № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.

Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. (із змінами) №232/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про залізничний транспорт : Закон України від 04.07.1996 р. (із змінами) №273/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про внутрішній водний транспорт : Закон України від 03.12.2020 р. (із змінами) № 1054-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>.

Про мультимодальні перевезення : Закон України від 17.11.2021 р. № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#n209>.

Про затвердження Правил поведінки громадян на залізничному транспорті : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.1995 р. (із змінами) №903. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-95-%D0%BF>.

Про затвердження Статуту залізниць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 р. (із змінами) №457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-%D0%BF#Text>.

Про затвердження правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.1997 р. (із змінами) №176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-%D0%BF#Text>.

Про затвердження правил надання населенню послуг з перевезень міським електротранспортом : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 р.

(із змінами) №1735 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1735-2004-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку організації перевезень пасажирів та багажу автомобільним транспортом : Наказ Міністерства інфраструктури України від 15.07.2013 р. (із змінами) № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1282-13#Text>.

Про затвердження Правил перевезень військових пасажирів, багажу та вантажобагажу залізничним транспортом : Наказ Мінтрансу України від 05.07.1999 р. (із змінами) №346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0478-99#Text>.

Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу» : Наказ Державної авіаційної служби України від 26.11.2018 р. (із змінами) № 1239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19#n10>.

Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 р. (із змінами) № 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/134-2017-%D0%BF#Text>.

Деякі питання автомобільних перевезень пасажирів та вантажів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 р. (із змінами) № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-2013-%D0%BF#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 9.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6 «Договори про надання транспортних послуг».

Тема 21 Договір транспортного експедирування.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договору транспортного експедирування, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Договір транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування.
2. Істотні та інші умови договору транспортного експедирування.
3. Сторони договору транспортного експедирування. Права та обов'язки сторін.

4. Виконання договору транспортного експедирування. Документи та інша інформація, що надаються експедиторові.

5. Відповідальність за порушення сторонами умов договору.

6. Припинення договору транспортного експедирування.

📖 **Основні терміни та поняття:** договір транспортного експедирування; експедитор (транспортний експедитор); клієнт; перевізник; транспортно-експедиторська діяльність; транспортно-експедиторська послуга; учасники транспортно-експедиторської діяльності.

📖 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються договір транспортного експедирування. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та ГК України тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів транспортного експедирування (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів транспортного експедирування (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Перевізник доставив партію меблів торгової фірми «Меблі». При прийомі вантажу було виявлено, що вантаж має пошкодження, що було зафіксовано актом, складеним за участю представників відправника та перевізника. Відповідно до акта причиною пошкодження вантажу стало неправильне завантаження меблів. Одержувач пред'явив позов до відправника та перевізника про відшкодування 51700 грн. (сума уцінки товару). Хто має нести відповідальність за пошкодження вантажу?

📖 **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності цього договору, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного

здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами ГК України та спеціального законодавства; ґ) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, ГК України, Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність», інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Яке з наведених положень не відповідає законодавчим положенням про оплату послуг експедитора?

а. У плату експедитору не включаються витрати експедитора на оплату послуг (робіт) інших осіб, залучених до виконання договору транспортного експедирування.

б. У плату експедитору не включаються витрати експедитора на оплату зборів (обов'язкових платежів), що сплачуються при виконанні договору транспортного експедирування.

в. У плату експедитора можуть включатись будь-які витрати, пов'язані з експедируванням, якщо сторони зазначать про це в договорі.

г. Платою експедитору вважаються кошти, сплачені клієнтом експедитору за належне виконання договору транспортного експедирування.

2. На який випадок не поширюється дія Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність»?

а. Якщо використовується трубопровідний транспорт.

б. Якщо задіяно повітряний транспорт.

в. Якщо обов'язки експедитора виконуються перевізником.

г. Якщо задіяно залізничний транспорт.

3. Яке положення про довіреність у договорі транспортного експедирування відповідає змісту законодавчої норми?

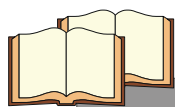
- a. Клієнт у будь-якому випадку повинен видати експедиторові довіреність
- b. Клієнт повинен видати експедиторові довіреність, якщо вона є необхідною для виконання його обов'язків.
- c. Жодної вимоги про видання довіреності у ЦК України не вміщується.
- d. Це питання у нормах ЦК України про транспортне експедирування окремо не регулюються, а тому застосовуються загальні положення ЦК про довіреність.

4. Як у спеціальному законодавстві вирішено питання про страхування при транспортно-експедиторській діяльності?

- a. Воно не передбачено.
- b. Передбачено страхування вантажу клієнтом.
- c. Передбачено лише страхування своєї відповідальності експедитором.
- d. Передбачено страхування вантажу експедитором.

5. Що у наведеній дефініції не відповідає законодавчому визначенню договору транспортного експедирування у спеціальному щодо цього різновиду перевезень законі? «За договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (замовника) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу».

- a. Назва сторін (сторони).
- b. Предмет договору.
- c. Характеристика «консенсуальний договір».
- d. Характеристика «оплатний договір».

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 311–312), 3 (с. 651–671), 4 (с. 410–421), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Кодекс торгового мореплавства від 23.05.1995 р. (із змінами) №176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про транспортно-експедиторську діяльність : Закон України від 01.07.2004 р. (із змінами) № 1955-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text>.

Про мультимодальні перевезення : Закон України від 17.11.2021 р. № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#n209>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 10.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 «Договори про надання фінансових послуг».

Тема 23 Договір позики.

♣ **Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договору позики, нормативного регулювання цього договору тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття договору позики. Форма договору позики.
2. Істотні та інші умови договору позики. Проценти за договором позики.
3. Права та обов'язки сторін договору позики.
4. Наслідки порушення договору позичальником.
5. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником.
6. Новація боргу у позикове зобов'язання.

☞ **Основні терміни та поняття:** борг; грошові кошти; договір позики; новація; позика; позичальник; речі, визначені родовими ознаками.

♣ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються позикові відносини. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК України та спеціального законодавства тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів позики та розписок (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів позики та розписок (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). М. позичила С. 10000 грн. У розписці, яку написала С., було вказано, що вона зобов'язується повернути борг через 5 місяців. Через три місяці після закінчення строку повернення грошей М. звернулася до суду з позовом про стягнення з С. 10000 грн. До заяви позивачка додала розписку С. Остання заперечувала проти позову, посилаючись на те, що гроші вона повернула своєчасно і це можуть підтвердити свідки В. та Д. Забрати розписку від М. вона просто забула. Проаналізуйте ситуацію.

♣ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності договору позики, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка відповідного різновиду цивільно-правового договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства); ґ) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Що не є предметом договору позики?

- а. Грошові кошти.
- б. Речі визначені родовими ознаками.
- в. Споживчі речі
- г. Речі визначені індивідуальними ознаками.

2. Яким чином ЦК України регулює питання можливості отримання процентів за договором позики?

а. Проценти є обов'язковою умовою за користування грошовими коштами як предмету договору.

б. Проценти можна отримати на підставі закону, але лише у разі, якщо в договорі відсутнє застереження про безпроцентність договору.

с. Розмір процентів за цим договором встановлено у ЦК України (3% річних), натомість сторони можуть збільшити їх розмір.

д. Проценти можна отримати лише у разі, якщо їх конкретний розмір встановлено в договорі або є посилання на відповідну статтю з такими процентами у ЦК України.

3. Яка з наведених нижче тез щодо долі предмету договору позики є вірною? За договором позики предмет договору передається (перша дія):

а. У власність позичальника.

б. У користування позикодавця.

с. У власність позикодавця.

д. У користування позичальника.

4. Які вимоги щодо форми договору позики закріплено у ЦК України?

а. Обов'язкова нотаріальна форма договору, якщо предметом є грошові кошти, а сторонами – юридичні особи.

б. Обов'язкове письмове оформлення договору незалежно від особливостей предмету договору та його суб'єктів.

с. Письмова форма у разі, якщо сума договору дорівнює десятикратному розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

д. Нотаріальна форма у разі, якщо сума договору дорівнює десятикратному розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а сторонами договору є юридичні особи.

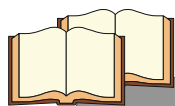
5. З якого моменту, за загальним правилом, договір позики вважається укладеним?

а. З моменту підписання договору сторонами або надання розписки однією із сторін.

б. З моменту передання предмету договору.

с. З моменту досягнення домовленості сторонами про всі істотні умови договору.

д. З моменту нотаріального посвідчення договору.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 405–414), 3 (с. 894–908), 4 (с. 278–302), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 435-IV (§1 Глави 71). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. (із змінами; втрата чинності,

відбудеться 01.01.2024 р.) № 2664–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 р. (із змінами) № 1953-IX (введення в дію відбудеться 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>.

Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. (із змінами) № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. (із змінами) № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 11.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 «Договори про надання фінансових послуг».

Тема 24 Кредитний договір.

☞**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості кредитного договору та його нормативного регулювання; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із кредитними зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття кредитного договору. Форма кредитного договору.
2. Істотні та інші умови кредитних договорів.
3. Сторони кредитного договору.
4. Права та обов'язки сторін кредитного договору.
5. Відмова від надання або одержання кредиту.
6. Комерційний кредит.
7. Правові наслідки недійсності кредитного договору.
8. Споживче кредитування.

📖**Основні терміни та поняття:** банк; банківський кредит; довгострокові кредити; комерційний кредит; короткострокові кредити; кредит у вузькому розумінні; кредит у широкому розумінні; кредит; кредитні спілки; кредитодавець; кредитор; лізингові компанії; ломбарди; позичальник; середньострокові кредити; споживче кредитування; фінансова установа; фінансовий кредит.

☞**Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються кредитний договір. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК України та спеціального законодавства тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових кредитних договорів (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання кредитних договорів (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). М. звернувся до банку для отримання кредиту для покупки автомобіля. Кредит був йому наданий на 3 роки під заставу його квартири. Між сторонами був укладений договір кредиту та застави. До закінчення строку повернення кредиту М. не сплатив ще 10000 грн. Банк звернувся з вимогою до М. про повернення залишку суми кредиту, М. відповів, що наразі у нього немає коштів для повернення кредиту, але через півроку він зможе повернути залишок кредиту. Представник банку сказав, що оскільки борг не повернено своєчасно, квартира буде продана, але банк поверне йому залишок від суми продажу квартири. М. вважає, що банк не має права продавати його квартиру, навіть якщо вона є предметом застави, адже цим порушується його право на житло (у нього немає іншого). Проаналізуйте ситуацію.

☞ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності кредитного договору, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договори», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка кредитного договору або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для кредитного договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки

сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Чи має право кредитодавець відмовитися від надання позичальникові передбаченого договором кредиту?

а. Має право без обмежень.

б. Має право за наявності обставин, які явно свідчать про те, що наданий позичальникові кредит своєчасно не буде повернений.

с. Має право, але лише за відсутності заперечень позичальника.

д. Не має права.

2. Яка умова кредитного договору у разі її закріплення в договорі є нікчемною?

а. Умова про право кредитодавця змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку.

б. Умова про неможливість зменшення фіксованої процентної ставки.

с. Умова про неможливість збільшення фіксованої процентної ставки.

д. Умова про право будь-якої сторони договору змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку.

3. Якщо процентна ставка за кредитним договором є змінюваною, яке положення про дії кредитодавця відповідає змісту законодавчої норми?

а. В імперативній формі закріплено право кредитодавця самостійно, з визначеною у кредитному договорі періодичністю, збільшувати процентну ставку та обов'язок її зменшувати відповідно до умов і в порядку, встановлених кредитним договором.

б. У диспозитивний спосіб закріплено право кредитодавця самостійно, з визначеною у кредитному договорі періодичністю, збільшувати процентну ставку та обов'язок її зменшувати відповідно до умов і в порядку, встановлених кредитним договором.

с. У диспозитивний спосіб закріплено обов'язок кредитодавця самостійно, з визначеною у кредитному договорі періодичністю, збільшувати або зменшувати процентну ставку відповідно до умов і в порядку, встановлених кредитним договором.

д. В імперативній формі закріплено обов'язок кредитодавця самостійно, з визначеною у кредитному договорі періодичністю, збільшувати або

зменшувати процентну ставку відповідно до умов і в порядку, встановлених кредитним договором.

4. Яким є законодавчо закріплений строк письмового повідомлення позичальника про зміну кредитором процентної ставки за кредитним договором?

а. 10 календарних днів, що настають за днем, з якого застосовується нова ставки.

б. 30 робочих днів, що настають за днем, з якого застосовується нова ставки.

с. 15 календарних днів, що настають за днем, з якого застосовується нова ставки.

д. 10 робочих днів, що настають за днем, з якого застосовується нова ставки.

5. Як у законодавстві про споживче кредитування врегульовано питання про можливість відмови споживача від договору про споживчий кредит?

а. Таке право споживача обмежено переліком конкретних випадків, коли така відмова можлива.

б. Таке право споживача нічим не обмежено.

с. Реалізація такого права пов'язується з певним строком і не залежить від того, чи було вже отримано грошові кошти.

д. Реалізація такого права можлива лише у разі, якщо ще не було отримано грошові кошти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 414–427), 3 (с. 909–915), 4 (с. 313–323), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 435-IV (§2 Глави 71, ст.ст. 1054–1057). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 436-IV (1 Глави 35 (ст.ст. 346–349). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. (із змінами) № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2121-14#Text>.

Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 р. (із змінами; втрата чинності відбудеться 01.01.2024 р.) № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2908-14#Text>.

Про кредитні спілки : Закон України від 14.07.2023 р. № 3254-IX (введення в дію відбудеться 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#Text>

Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. (із змінами) № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/679-14#Text>.

Про організацію формування та обігу кредитних історій : Закон України від 23.06.2005 р. (із змінами) № 2704–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2704-15#Text>.

Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. (із змінами) № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 р. (із змінами) № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1734-19#Text>.

Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. (із змінами) № 85/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності відбудеться 01.01.2024 р. із введенням в дію Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 р. (із змінами) № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>).

Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 р. (із змінами) № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>.

Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. (із змінами) № 2664-II. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2664-14#Text> (втрата чинності, відбудеться 01.01.2024 р. із введенням у дію Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>).

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 12.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 «Договори про надання фінансових послуг».

Тема 25 Договір банківського вкладу.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів банківського вкладу, нормативного регулювання цих договорів тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Поняття договору банківського вкладу. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат.
2. Види банківських вкладів.
3. Істотні та інші умови договору банківського вкладу.
4. Сторони договору банківського вкладу. Внесення грошових коштів на рахунок вкладника іншою особою. Договір банківського вкладу на користь третьої особи.
5. Права та обов'язки сторін.
6. Відповідальність за порушення умов договору.

7. Припинення договору.

📖 **Основні терміни та поняття:** банківський вклад; вклад на вимогу; вклад; вкладник; договір банківського вкладу; ощадна книжка; ощадний (депозитний) сертифікат; строковий вклад;

📖 **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються договір банківського вкладу. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК та спеціального законодавства тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів банківського вкладу (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів банківського вкладу (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). А. уклав з банком договір банківського вкладу строком на три роки. Процентна ставка була визначена у розмірі 20% річних. Через два роки банк надіслав А. повідомлення про те, що процентна ставка буде знижена через 2 місяці до 13%. Проаналізуйте ситуацію.

📖 **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності договору банківського вкладу, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка договору банківського вкладу або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові

елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Як у ЦК України врегульовано питання про можливість повернення вкладу та нарахованих процентів за договором банківського вкладу на вимогу вкладника до спливу строку договору?

а. Закріплено перелік випадків, коли таке дострокове повернення є можливим.

б. Це імперативно заборонено.

в. Така можливість надається лише у разі, якщо сторони передбачили її в своєму договорі.

г. Жодних обмежень щодо цього не встановлено.

2. До якого різновиду цивільно-правових договорів належить договір банківського вкладу, якщо його сторонами є банк та фізична особа?

а. Реальний.

б. Типовий.

в. Публічний.

г. Алеаторний.

3. Громадянин А. уклав з банком договір банківського вкладу строком на 1 рік. Договором не було встановлено розмір процентів, які банк зобов'язаний виплачувати А. Які правові наслідки настають у такому випадку?

а. Договір вважається неукладеним, банк повинен повернути гроші А.

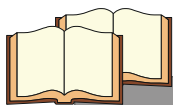
б. Банк зобов'язаний виплачувати проценти в розмірі облікової ставки Національного банку України.

в. Громадянин А. має право розірвати договір в односторонньому порядку.

г. Банк має право не виплачувати проценти до моменту погодження їх розміру.

4. Д. уклав договір банківського вкладу строком на один рік. Через п'ять років він вирішив подати до суду позовну заяву з вимогою до банку про видачу йому вкладу. Як у Цивільному кодексі України вирішено питання про позовну давність щодо вказаних вимог?

- a. Для них передбачено загальний строк позовної давності в три роки.
 - b. Для них передбачено спеціальний скорочений строк позовної давності в один рік.
 - c. Для них передбачено спеціальний збільшений строк позовної давності в п'ять років.
 - d. На них не поширюється позовна давність.
5. Які правові наслідки настають у разі, якщо договором банківського вкладу не встановлено розмір процентів?
- a. Банк зобов'язаний виплачувати проценти у розмірі облікової ставки Національного банку України.
 - b. Договір вважається безвідплатним і банк не зобов'язаний виплачувати проценти.
 - c. Договір є неукладеним.
 - d. Договір є нікчемним.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 430–443), 3 (с. 940–951), 4 (с. 303–312), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (§3 Глави 71). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. (із змінами) № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/679-14#Text>.

Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. (із змінами) № 2121-III (ст. 2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2121-14#Text>.

Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. (із змінами) № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. (із змінами) 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. (із змінами) № 3480-IV (попередня назва – «Про цінні папери та фондовий ринок. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 13.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 «Договори про надання фінансових послуг».

Тема 26 Договір банківського рахунку.

☞ **Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості договорів банківського рахунку та їх нормативного

регулювання; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Загальні положення про банківський рахунок.
2. Договір банківського рахунка.
3. Істотні та інші умови договору банківського рахунка.
4. Сторони договору банківського рахунка.
5. Права та обов'язки сторін договору банківського рахунка.
6. Кредитування рахунка. Підстави списання грошових коштів з рахунка.

Черговість списання грошових коштів з рахунка.

7. Правові наслідки неналежного виконання сторонами умов договору.
8. Внесення змін до договору банківського рахунка та його розірвання.
9. Рахунок умовного зберігання та договір рахунка умовного зберігання

(ескроу).

✎ **Основні терміни та поняття:** договір банківського рахунку; рахунки; рахунок умовного зберігання (ескроу).

♣ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються договір банківського рахунку. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК України та спеціальними законодавчими актами тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів банківського рахунку (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів банківського рахунку (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). Між приватним підприємством «А» та банком «Б» було укладено договір на розрахунково-касове обслуговування. «А» передавало банку платіжні доручення на перерахування грошових сум, але списання з поточного рахунка проводилося із затримкою, на адресу одержувачів платежів списані суми вчасно не перераховувалися. На претензії підприємства банк відповіді не надавав. «А» звернулося до господарського суду з вимогою про стягнення пені, передбаченої договором. Банк не погоджувався зі стягненням пені. Проаналізуйте ситуацію.

♣ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності договору банківського рахунку, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка договору банківського рахунку або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства; г) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; д) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Яке положення про можливість розпоряджання коштами володільцем рахунку своїми коштами на рахунку умовного зберігання відповідає змісту законодавчих норм?

а. Жодної заборони не встановлено, це є правом володільця рахунку.

б. Заборона такої можливості є загальним правилом, встановленим у ЦК України, натомість спеціальні правила можуть бути встановлені у нормах спеціального законодавства

с. Це прямо заборонено.

d. Заборона такої можливості є загальним правилом, встановленим у ЦК України, натомість надається можливість його зміни умовами договору.

2. Яке положення про договір банківського рахунку відповідає змісту норм ЦК України?

a. Банк має право використовувати грошові кошти на рахунку клієнта.

b. Банк не має право використовувати грошові кошти на рахунку клієнта.

c. Банк може визначати напрями використання грошових коштів клієнта у перелічених ЦК України конкретних випадках.

d. Банк може встановлювати обмеження права клієнта щодо розпорядження його грошовими коштами у перелічених ЦК України конкретних випадках.

3. До банку одночасно надійшло кілька розрахункових документів, на підставі яких банк списує грошові кошти з рахунку клієнта. Які із цих документів є підставою для списання грошових коштів передусім?

a. Документ для сплати податку на прибуток.

b. Рішення суду для задоволення вимог про стягнення аліментів.

c. Документ для оплати послуг за холодне водопостачання.

d. Рішення суду щодо виплати за авторським договором.

4. Яке положення про можливість банку визначати та контролювати напрями використання грошових коштів клієнта та встановлювати інші обмеження його права щодо розпорядження грошовими коштами відповідає змісту законодавчої норми?

a. Банк за загальним правилом не має право на такі дії, натомість винятки з цього правила можуть встановлюватись законом, договором або умовами обтяження, предметом якого є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку.

b. Банк має право на такі дії, але лише у випадку, коли сторони обумовили це в договорі.

c. Банк може лише визначати напрями використання грошових коштів клієнта, але не може їх контролювати та встановлювати інші обмеження його права щодо розпорядження грошовими коштами.

d. Банк не має права визначати та контролювати напрями використання грошових коштів клієнта, але може встановлювати інші обмеження його права щодо розпорядження грошовими коштами.

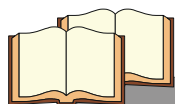
5. Яке положення про зарахування відповідає змісту законодавчої норми?

a. Імперативною вимогою є обов'язок банку зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, в день надходження до банку відповідної платіжної інструкції.

b. Загальним правилом є обов'язок банку зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, в день надходження до банку відповідної платіжної інструкції, натомість сторони у договорі можуть змінити це правило.

с. Імперативною вимогою є обов'язок банку зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, не пізніше наступного дня від дня надходження до банку відповідної платіжної інструкції.

д. Загальним правилом є обов'язок банку зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, не пізніше наступного дня від дня надходження до банку відповідної платіжної інструкції, натомість сторони у договорі можуть змінити це правило.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 443–460), 3 (с. 916–939), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (глава 72). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. (із змінами) № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/679-14#Text>.

Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. (із змінами) № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2121-14#Text>.

Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. (із змінами) № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. (із змінами) 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. (із змінами) № 3480-IV (попередня назва – «Про цінні папери та фондовий ринок. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. (із змінами) 1404-VIII (ст. 18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.

Про затвердження Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків Постанова Правління Національного Банку України від 29.07.2022 р. (із змінами) № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Практичне заняття 14.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8 «Інші види цивільно-правових договорів».

Тема 31 Спільна діяльність. Договір простого товариства.

♣**Мета практичного заняття:** засвоєння, поглиблення та закріплення знань про особливості нормативного регулювання спільної діяльності, договорів простого товариства тощо; закріплення навичок вирішення життєвих ситуацій, пов'язаних із цими зобов'язаннями, складання та аналізу необхідних

юридичних документів для реалізації та захисту прав сторін цих договірних зобов'язань.

План практичного заняття.

I. Теоретична частина.

Питання для обговорення:

1. Загальні положення про спільну діяльність.
2. Договір про спільну діяльність.
3. Просте товариство. Договір простого товариства.
4. Вклади учасників. Спільне майно учасників. Ведення спільних справ учасників. Розподіл прибутку. Виділ частки учасника на вимогу його кредитора.
5. Право учасника на інформацію. Спільні витрати та збитки учасників.
6. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.
7. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору.

✎ **Основні терміни та поняття:** вклад учасника; грошова оцінка вкладу учасника; грошові кошти; ділова репутація як різновид вкладу; ділові зв'язки як різновид вкладу; договір про спільну діяльність; договір простого товариства; кредитор; навички та вміння як різновид вкладу; об'єднання вкладів учасників; прибуток; просте товариство; професійні та інші знання як різновид вкладу; солідарна відповідальність; спільна діяльність; спільне майно учасників; спільне майно; спільні витрати та збитки учасників; учасники простого товариства.

♣ **Методичні рекомендації до вивчення питань плану.** Підготовка до практичного заняття починається з ознайомлення зі змістом нормативно-правових актів, якими регулюються спільна діяльність та договір простого товариства. Після цього слід ознайомитись з іншими джерелами (конспекти лекцій, підручники, навчальні посібники, коментарі ЦК України та спеціальних законодавчих актів тощо). Обов'язковим є ознайомлення із судовою практикою вирішення спорів, що впливають з відповідних договорів.

II. Практична частина.

1. Аналіз зразків готових договорів про спільну діяльність та договорів простого товариства (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

2. Складання договорів про спільну діяльність та договорів простого товариства (приклади зразків договору у Додатках 1-2 цього видання та розміщені на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>).

3. Вирішення кейсових завдань.

Приклад кейсового завдання (інші завдання на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4434>). 8 липня приватне підприємство «А» та акціонерне товариство «Б» уклали договір про спільне будівництво розважального комплексу. Відповідно до умов договору «А» мало побудувати цей комплекс «під ключ», а «Б» – надати земельну ділянку та фінансувати будівництво. Прибутки від використання комплексу передбачалося розподіляти у рівних частках. Половину передбаченого кошторису «Б» передало «А» через 15 днів після підписання договору. У договорі зазначалося, що «отримані від «Б» кошти «А» використовує на свій розсуд, але з цільовим призначенням – будівництво». Крім того у договорі зазначалося, що «всі витрати «А» перевіряються «Б»». Наприкінці січня «Б» з метою перевірки витрат витребувало від «А» надання звіту. «А» у відповідь на цю вимогу зазначило, що надана земельна ділянка для будівництва комплексу непридатна, а, відтак, обумовлене договором будівництво не розпочате. 25 січня «А» повернуло «Б» отримані кошти та запропонувало розірвати договір. «Б» не заперечувало проти розірвання договору, але запропонувало «А» сплатити компенсацію в розмірі 40% річних за використання фактично наданого кредиту. Проаналізуйте ситуацію.

✦ **Методичні рекомендації до виконання практичної частини.** Для засвоєння матеріалу та розуміння сутності спільної діяльності та договору простого товариства, кожен здобувач має знайти зразки (не менше трьох) готових цивільно-правових договорів відповідного виду, уважно перечитати, проаналізувати які умови у них відображено, порівняти із тим, як ці положення врегульовані у нормативно-правових актах, якими врегульовано цей різновид цивільно-правового договору. Кожен здобувач має скласти свій варіант договору, в якому має бути максимально враховано інтереси обох сторін договору та максимально пропрацьовано блок (або блоки, якщо вони відокремлені) «Гарантії забезпечення виконання зобов'язань сторін договору», «Відповідальність за порушення умов договору» тощо. Аналіз готового зразка договору простого товариства або характеристика складеного здобувачем договору здійснюється шляхом розкриття таких аспектів: а) яка модель цивільно-правового договору (інформативна чи неінформативна) представлена або чому при складанні договору здобувачем була обрана сама ця модель; б) чи дотримано вимоги щодо форми конкретного договору у знайденому здобувачем зразку договору або яким чином це враховано у складеному здобувачем договорі (мається на увазі правильне оформлення договору, яке дає уявлення про форму, яка вимагається для цього різновиду договору); в) чи наявні всі обов'язкові елементи структури цивільно-правового договору; г) чи враховані у договорі всі вимоги його нормативного врегулювання як загальними нормами (ЦК України), так і нормами спеціального законодавства; д) чи всі можливі права та обов'язки сторін враховано у договорі; е) чи підібрано до кожного обов'язку сторони у договорі відповідні засоби забезпечення його виконання або конкретна міра відповідальності за

порушення цього обов'язку; е) чи враховано положення законодавчих вимог про можливі у цьому конкретному договорі сторони, їхні права щодо порядку зміни, припинення договору, вирішення спорів за договором, кількості примірників тощо.

Вирішення кейсів передбачає надання вичерпного обґрунтування своєї відповіді з посиланням на конкретні норми ЦК України, інших законодавчих актів та на судову практику. Ситуації аналізуються щодо: а) належних сторін; б) наявності у них відповідних прав та обов'язків; в) дотримання строків; г) можливих способів захисту прав та інтересів тощо.

Тестові завдання для самоконтролю знань.

1. Яке положення про вклади учасників простого товариства відповідає змісту норм ЦК України?

а. Вкладом учасника може бути лише майно, у тому числі грошові кошти.

б. Вкладом учасника вважається все те, що він вносить у спільну діяльність (спільне майно), за винятком майнових прав.

в. Вклади учасників завжди вважаються рівними за вартістю, тому немайнові вклади оцінюються у грошовому еквіваленті.

г. Грошова оцінка вкладу учасника провадиться за погодженням між учасниками.

2. Яке положення про договір про спільну діяльність відповідає змісту законодавчих норм?

а. Умовою договору про спільну діяльність не може бути координація спільних дій учасників або ведення їхніх спільних справ.

б. Метою укладення такого договору може бути створення товариства з додатковою відповідальністю.

в. Договір про спільну діяльність укладається у письмовій формі, недодержання якої має наслідком нікчемність такого договору.

г. Умовою договору про спільну діяльність може бути покриття витрат та збитків учасників.

3. Яку назву має договір, за яким сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить закону?

а. Установчий.

б. Договір про спільну діяльність.

в. Договір простого товариства.

г. Засновницький.

4. Як здійснюють користування спільним майном учасників за договором простого товариства?

а. У порядку, установленому статутом простого товариства.

б. Через спеціально створений орган управління.

в. Одним з учасників товариства, обраним на загальних зборах.

г. За спільною згодою учасників простого товариства.

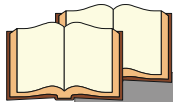
5. Між ПрАТ, ТОВ і ПП укладено безстроковий договір простого товариства. Умовами договору передбачено, що жоден учасник не має права відмовитися від договору без згоди решти учасників. У зв'язку із низькою рентабельністю спільної діяльності ПП вирішило припинити свою участь у договорі. ПрАТ і ТОВ заперечували проти цього. Виберіть правильне твердження щодо можливості (неможливості) припинення участі ПП в договорі.

а. ПП має право відмовитися від договору, зробивши заяву про це не пізніше як за три місяці до виходу з договору.

б. ПП має право вимагати розірвання договору у відносинах з іншими учасниками за умови відшкодування їм реальних збитків.

с. ПП не має права припинити участь у договорі, оскільки немає згоди на це інших учасників договору простого товариства.

д. ПП не має права припинити участь у договорі, оскільки низька рентабельність не є поважною причиною для припинення участі в договорі.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література: основна – 1 (с. 526–549), 3 (с. 1032–1046), 5 (с. 378–427); додаткова – 1 (с. 8–10), 2 (с. 23–25), 3 (с. 9–11), 11–15.

Нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 77). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Інформаційні ресурси: 1–10.

Додаток 1

**Зразок договору для проведення правового аналізу його положень
(НЕІНФОРМАТИВНА модель договору)**

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ГРОШЕЙ

м. Запоріжжя

«03» вересня 2023 року

Іванов Іван Іванович (паспорт ХХХХХХХ, виданий _____, _____ року; ідентифікаційний номер _____),
(надалі – Дарувальник) з однієї сторони, –

та

Петров Петро Петрович (паспорт ХХХХХХХ, виданий _____, _____ року; ідентифікаційний номер _____), (надалі – Обдарований) з іншої сторони (разом іменуються «Сторони», а кожна окремо – «Сторона»), попередньо ознайомлені із загальними вимогами, додержання яких є необхідним для чинності правочину, усвідомлюючи значення своїх дій та згідно з вільним волевиявленням, котре повністю відповідає нашій внутрішній волі як учасників цього правочину, уклали цей договір дарування грошей (надалі – договір) про наступне:

1. Дарувальник, розуміючи умову щодо безоплатності цієї угоди, без будь-якого примусу, насильства або якихось погроз передає, а Обдарований приймає як дарунок гроші у сумі 10 000 (десять тисяч) гривень, (надалі – дарунок).

2. Дарувальник стверджує, що:

2.1. Гроші, які є предметом цього договору, на момент його укладання нікому іншому не подаровано, як внесок до статутного капіталу не передано, не відчужено іншим способом, під податковою заставою, в спорі і під заборонаю (арештом) не перебувають, прав щодо відчужуваних грошей у третіх осіб, а також будь-яких інших обтяжень чи обмежень у можливості розпорядження ними немає;

2.2. Згода дружини (чоловіка) Дарувальника на укладання цього договору дарування отримана, викладена у заяві, яка передається нотаріусу при посвідченні цього договору, і знаходиться у його справах.

3. Сторони стверджують, що:

3.1. У момент укладання цього договору вони усвідомлюють значення своїх дій і можуть керувати ними;

3.2. Вони розуміють природу цього правочину, свої права та обов'язки за договором;

3.3. При укладенні договору відсутній будь-який обман чи інше приховування фактів, які б мали істотне значення та були свідомо приховані нами;

3.4. Договір укладається у відповідності зі справжньою волею сторін, без будь-якого застосування фізичного чи психічного тиску;

3.5. Договір укладається на вигідних для сторін умовах і не є результатом впливу тяжких обставин;

3.6. Правочин вчиняється з наміром створення відповідних правових наслідків (не є фіктивним);

3.7. Цей правочин не приховує інший правочин (не є удаваним);

3.8. Володіють українською мовою, що дало їм можливість прочитати та правильно зрозуміти сутність цього договору;

3.9. Передача грошей відбувається у момент підписання договору.

4. Право власності у Обдаровуваного згідно з ч. 4 ст. 722 Цивільного кодексу України виникає з моменту фактичної передачі грошей, що даруються.

5. Питання, не врегульовані у цьому договорі, вирішуються відповідно до чинного цивільного законодавства України.

6. Витрати, пов'язані з нотаріальним оформленням цього договору, сторони несуть відповідно до попередніх домовленостей.

7. За згодою сторін зміни та доповнення до договору вносяться шляхом укладення додаткового правочину, посвідченого нотаріально. Таким же шляхом сторони можуть відмовитися від договору дарування.

8. Спори з приводу цього договору вирішуються у судовому порядку.

9. Про зміст прав та обов'язків за цим договором, про правові наслідки укладеного нами правочину (в тому числі, але не обмежуючись ст. ст. 215-236, 319, 717-728 Цивільного кодексу України, ст. ст. 57-74 Сімейного кодексу України) нам, Дарувателеві та Обдаровуваному, нотаріусом роз'яснено.

10. Цей договір складено в трьох примірниках, один із яких призначається для зберігання у приватного нотаріуса Запорізького нотаріального округу (місто Запоріжжя, вул. _____), а два інших, викладених на бланках нотаріальних документів – для Дарувальника (бланк __ № _____) та Обдаровуваного (бланк __ № _____).

Підписи сторін:

Дарувальник: _____ / _____ /.

Обдаровуваний: _____ / _____ /

**Зразок договору для проведення правового аналізу його положень
(ІНФОРМАТИВНА модель договору)**

ДОГОВІР ПОСТАВКИ № _____

м. Запоріжжя

«03» вересня 2023 року

_____ (надалі – «Покупець»), в особі _____, що діє на підставі Статуту, з одного боку, та _____, (надалі – «Постачальник», в особі виконавчого директора _____, що діє на підставі Статуту – з другого боку (надалі, а кожний окремо «сторона» або разом – «сторони»), уклали даний договір про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. В порядку та на умовах, визначених цим договором, Постачальник зобов'язується передавати у власність (поставляти), а Покупець приймати та оплачувати щебінь, щебеневу суміш та відсів, загальна кількість, асортимент, одиниця виміру, ціна за одиницю виміру та загальна вартість, умови та строки поставки і оплати яких визначена сторонами у заявках, які є додатками до цього договору і становлять його невід'ємну частину (надалі – «товар»).

1.2. Заявки підписуються сторонами та скріплюються печатками Сторін у порядку, згідно п.п.4.1.-4.7. договору.

1.3. Якість товару повинна відповідати вимогам державних стандартів або технічних умов, що діють на території України та підтверджуватись сертифікатом (паспортом) відповідності (якості) підприємства-виготовлювача товару.

1.4. Постачальник гарантує, що товар, який буде поставлятися Покупцю, як на дату поставки, так і на дату укладення цього договору належить йому на праві власності, не перебуває під заборонаю відчуження, арештом, не є предметом застави та іншим засобом забезпечення виконання зобов'язань перед будь-якими фізичними або юридичними особами, державними органами і державою, а також не є предметом будь-якого іншого обтяження чи обмеження, передбаченого чинним в Україні законодавством.

2. ЦІНА ТА ЗАГАЛЬНА ВАРТІСТЬ ТОВАРУ

2.1. Ціна одиниці виміру товару та загальна вартість кожної партії товару визначаються сторонами в заявках до даного Договору, які є його невід'ємною частиною.

2.2. Ціна товару, зазначена в заявках, може змінюватися лише за взаємною згодою сторін шляхом підписання заявки сторонами в новій редакції і буде застосовуватися до тих поставок товару, які будуть здійснюватися Постачальником після підписання сторонами відповідної заявки в новій редакції. Ціна товару на умовах поставки на конкретну залізничну станцію у

разі підвищення залізничного тарифу може змінюватись Постачальником самостійно на різницю вартості підвищення залізничного тарифу.

2.3. Загальна вартість договору не обмежена і визначається шляхом додавання загальної вартості кожної партії товару за всіма заявками до даного договору.

2.4. Рахунок на оплату, направлений Постачальником Покупцю, є дійсним протягом 10 (десяти) банківських днів.

3. ПОРЯДОК РОЗРАХУНКІВ ЗА ДОГОВОРОМ

3.1. Розрахунки за кожну партію товару, в тому числі відшкодування вартості транспортних витрат Постачальника (у разі поставки товару транспортом Постачальника) здійснюються в безготівковому порядку протягом 3-х банківських днів з дати фактичного отримання Покупцем товару на підставі відповідної двосторонньо погодженої заявки, якщо інше не передбачено заявками до даного договору.

3.2. Оплата здійснюється шляхом переказу Покупцем грошових коштів на поточний рахунок Постачальника, що визначений у цьому договорі.

4. УМОВИ ОФОРМЛЕННЯ ЗАМОВЛЕНЬ ТА УМОВИ ПОСТАВКИ

4.1. Поставка товару здійснюється на підставі замовлень (заявок) Покупця, форма яких встановлена в Додатку №1 до цього договору, погоджених з Постачальником, викладених в письмовому вигляді та переданих факсом (з обов'язковим надсиланням оригіналів) або особисто.

4.2. Постачальник не пізніше наступного робочого дня направляє (повертає) факсимільним зв'язком Покупцю підписану уповноваженою особою та скріплену печаткою Постачальника цю заявку про поставку товару, що підтверджує погодження сторонами умов поставки відповідної партії товару та його наявність і готовність для передачі Покупцю.

4.3. У разі неможливості або реальної загрози порушення строку поставки партії товару з вини чи з інших обставин, які виникли у Постачальника, останній негайно повідомляє про вказаний факт Покупцю письмово, але не пізніше ніж за 5 (п'ять) робочих днів до дати поставки.

5. ПРИЙОМ-ПЕРЕДАЧА ТОВАРУ

5.1. Постачальник гарантує, що якість товару відповідає вимогам державних стандартів або технічних умовах, що діють на території України та підтверджується сертифікатом (паспортом) відповідності (якості).

5.2. Підтвердженням належної якості товару, який поставляється за даним договором, є сертифікат якості, виданий підприємством – виготовлювачем товару.

5.3. Постачальник зобов'язаний проінформувати Покупця про проведену поставку (передання перевізнику) товару в такий час і таким способом, щоб Покупець отримав повідомлення про дату відвантаження та кількість відвантаженого товару наступного робочого дня після такого відвантаження (передання перевізнику), але не пізніше ніж за дві доби до прибуття товару в місце його призначення.

5.4. По закінченню відповідного місяця поставки товару Постачальник направляє Покупцю не пізніше 3-го числа наступного місяця (цінним листом або кур'єром) два примірники підписаного керівником та головним бухгалтером Постачальника оригіналу Акту звірки на весь товар, який було відвантажено за минулий місяць. Отримавши Акт звірки керівник та головний бухгалтер Покупця звіряють зазначену інформацію з погодженими заявками й оформленими накладними та підписують такий Акт, зазначивши власну інформацію, а один примірник направляють (повертають) Постачальнику (поштою або кур'єром).

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

6.1. За невиконання або неналежне виконання зобов'язань по даному договору винна сторона несе відповідальність згідно чинного законодавства.

6.2. У випадку порушення встановлених даним договором та заявками до нього строків поставки товару або недоставки товару, Постачальник сплачує Покупцю пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ від вартості не поставленого в строк товару за кожний день прострочення. Сплата пені не звільняє Постачальника від виконання зобов'язань з поставки та відшкодування Покупцю збитків у повному обсязі.

6.3. У випадку поставки товару неналежної якості Постачальник зобов'язаний на вимогу Покупця замінити такий товар на товар належної якості протягом 5-ти днів з моменту підписання Акту про фактичну якість отриманої продукції. А у випадку невиконання Постачальником цього зобов'язання щодо заміни товару на товар належної якості, за поставку товару неналежної якості Постачальник сплачує Покупцю штраф в розмірі 10% від вартості товару неналежної якості. В будь-якому разі Покупець має право одразу відмовитись від товару, вимагаючи сплати збитків, а також вимагати повернення сплачених коштів у строк, про який Покупець повідомить Постачальника.

6.4. У разі поставки Постачальником більшої кількості або іншого виду (найменування) товару, ніж це встановлено даним договором та заявками до нього, Покупець має право відмовитися від прийняття товару, поставленого поза умов цього договору, з правом вимагати повернення сплачених за погоджений товар коштів та/або прийняти такий товар, а з Постачальника стягнути (вимагати сплати) штрафу у розмірі п'ятнадцяти відсотків від вартості всієї партії такого непоставленого товару.

7. НЕПЕРЕБОРНА СИЛА

7.1. Сторони звільняються від відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов цього договору у випадку виникнення обставин непереборної сили, таких як пожежа, повінь, епідемія, страйк, війна, акти органів влади, що впливають на виконання зобов'язань і які перешкоджають виконанню умов цього договору.

7.2. Сторона, що потрапила під вплив обставин непереборної сили, зобов'язана письмово повідомити про це іншу сторону не пізніше 10 (десяти) календарних днів із дня настання таких обставин, а в строк 30 (тридцяти) днів

надати підтвердуючі документи. Несвоєчасне повідомлення про настання обставин непереборної сили, в строки, вказані в цьому пункті, позбавляє сторону, що прострочила повідомлення, права посилалися на ці обставини для виправдання.

7.3. У випадку, коли вищевказані обставини будуть діяти більш ніж один місяць, то сторони проведуть переговори, щоб обговорити заходи, яких слід вжити. У випадку якщо протягом наступних 10 (десяти) днів сторони не зможуть домовитися, даний договір може бути розірваний в односторонньому порядку. Договір вважається розірваним з моменту отримання стороною письмового повідомлення сторони, яка ініціює розірвання договору.

8. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

Даний договір набуває чинності з моменту його підписання уповноваженими представниками сторін та скріпленням печатками сторін і діє до «___» _____ 20__ року, а якщо жодна зі сторін не підтвердила письмово припинення дії цього договору до дати такого припинення – він вважається продовженим на той же строк та на тих самих умовах.

9. ІНШІ УМОВИ

9.1. Даний договір складений у трьох примірниках, що мають однакову юридичну силу. Два примірника – для Покупця, один примірник для – Продавця.

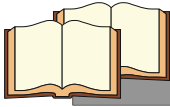
9.2. Зміни та доповнення до даного договору вносяться в письмовій формі шляхом укладання додаткових угод, які є невід'ємною частиною даного договору.

9.3. Сторони не мають права передавати права та обов'язки по цьому Договору третім особам без письмової згоди іншої сторони.

9.4. Всі відносини, що не врегульовані цим договором, регулюються чинним законодавством України.

ПОСТАЧАЛЬНИК

ПОКУПЕЦЬ

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література:

1. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій : навчальний посібник. Київ : Видавництво «ЕКУС», 2022. 640 с.
2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
3. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1200 с.
4. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Договірне право : Академічний курс. Львів : ПАІС, 2020. 464 с.
5. Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2022. 540 с.

Додаткова:

1. Болокан І. В. Питання стимулювання виконання сторонами умов цивільно-правових договорів: проблеми нормативного закріплення та практичного використання. *Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесах* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Запоріжжя, 20 листопада 2019 р. за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 150 с. С. 8–10 м. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 8–10.
2. Болокан І. В. Дотримання «культури» укладання цивільно-правових договорів як чинник, що сприяє захисту прав сторін у договірних відносинах. *Запорізькі правові читання* : матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 19-20 травня 2020 р.) Запоріжжя: Видавничий дім "Гельветика", 2020. С. 23-25.
3. Болокан І. В. Положення цивільно-правового договору в частині відповідальності за невиконання його умов: до питання про потребу вдосконалення нормативного регулювання. *Напрямки реформування публічного та приватного права в Україні*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 26 березня 2021 року. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 9-11.
4. Болокан І. В. Послуги нетрадиційної медицини як різновид цивільно-правових послуг. *Запорізькі правові читання* : матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 06 трав. 2019 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 137 с. С. 12–16. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/university/departments/law/5260>.
5. Болокан І. В. Цивільно-правові договірні відносини з надання медичних послуг. В кн.: *Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law* : Collective monograph Рига: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2020 С. 39–58.
6. Алімов К. О., Болокан І. В. Складники права на охорону здоров'я (цивільно-правовий аспект). *Вісник Запорізького національного університету*.

Юридичні науки. 2020. Т. 1. № 4. С. 43-55. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-4-2020/part%201/6.pdf>.

7. Болокан І. В., Щипанова О. О. Дублювання як недолік нормативно-правового регулювання (на прикладі окремих актів, якими регулюється договір страхування). *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 3-4. С. 44–52.

8. Болокан І. В. Законодавчі зміни нормативного регулювання: недоліки та переваги (на прикладі цивільно-правових договорів про надання фінансових послуг). *Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 8-11.

9. Болокан І. В. Предмет договорів про надання психологічних послуг: нормативний аспект. Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції : матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу м. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. С. 16-18.

10. Болокан І. В. Надання освітніх послуг у форматі дистанційного навчання: питання вдосконалення. Удосконалення професійної компетентності викладача юридичних дисциплін матеріали : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 172 с. С. 26-29.

11. Contemporary Legal Cultures: Civil Law. URL: <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/CLC%20Civil%20Law.pdf>.

12. Introduction to the Civil Law System Hiroshi Matsuo, Professor of Law, Law School, Keio University. URL: <https://jica-net-library.jica.go.jp/lib2/05PRDM015/pdf/alltxt.pdf>.

13. Thomas H. Lee Civil Law's Influence on American Constitutionalism. URL: https://www.law.nyu.edu/sites/default/files/upload_documents/Lee%20Civil%20Law%20Tradition%20NYU%20Final%20Draft.pdf.

14. Gábor Péter Palásti. Lecture notes on the introduction to private/civil law. URL: <https://www.rgsl.edu.lv/uploads/research-papers-list/18/5-palasti-final.pdf>.

15. Amici Curiae in Civil Law Jurisdictions. URL: https://www.yalelawjournal.org/pdf/1158_hvj33ruz.pdf.

Інформаційні джерела:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme>.
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Асоціації правників України. URL: <https://uba.ua>.
9. Офіційний сайт Асоціації українських правників. URL: <http://aup.org.ua>.
10. Офіційний сайт Національної Асоціації Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua>.

Перелік використаних джерел:

1. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій : навчальний посібник. Київ : Видавництво «ЕКУС», 2022. 640 с.
2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
3. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1200 с.
4. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Договірне право : Академічний курс. Львів : ПАІС, 2020. 464 с.
5. Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2022. 540 с.
6. Термінологія законодавства. Офіційний сайт Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/termin>.
7. Правознавство: словник термінів: навчальний посібник / за редакцією В. Г. Гончаренка. Київ : Юрисконсульт, КНТ, 2007. 636 с.
8. Головченко В. В., Ковальський В. С. Юридична термінологія: Довідник. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 224 с.
9. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія імені М. П. Бажана» (всі томи, 1998-2006).
10. ЗНО-онлайн (право). URL: <https://zno.osvita.ua/master/pravo>.
11. Шаблон договору дарування грошей. URL: <https://static.privatbank.ua/data/dogovor>.
12. Договір поставки. Світ документів-онлайн. URL: <https://zrazki-documentiv.com.ua>.

ГЛОСАРІЙ

Автомобільний перевізник – фізична або юридична особа, яка здійснює на комерційній основі чи за власний кошт перевезення пасажирів чи (та) вантажів транспортними засобами.

Автомобільний транспорт – галузь транспорту, яка забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях пасажирів та вантажів автомобільними транспортними засобами.

Автомобільний транспортний засіб – дорожній транспортний засіб, за допомогою якого здійснюється перевезення пасажирів і вантажів автомобільними дорогами чи виконання спеціальних робочих функцій; колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій (далі транспортний засіб).

Аналогічні товари – товари, які мають максимально подібні споживчі властивості, зокрема функціональні, якісні та технічні (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-ІХ «Про захист прав споживачів»).

Асортимент – розподіл товарів за окремими групами та їх співвідношення обумовлюється або в договорі, або в специфікації, яка додається до договору і є його невід’ємною частиною. **Груповий асортимент** (співвідношення більш – менш значних груп певної продукції, обумовленої в договорі). **Розгорнутий (внутрішньогруповий) асортимент** характеристика в договорі окремих груп належної до поставки продукції детальнішими показниками (за артикулами, фасонами, моделями, розмірами тощо).

Асоційована компанія – юридична особа, в якій інша юридична особа володіє прямо та/або опосередковано 20 або більше відсотками статутного капіталу та/або голосів (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Аутсорсинг – передача надавачем фінансових послуг на підставі відповідного договору частини його функцій та/або окремих процесів іншій особі (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Афілійована особа – юридична особа, у статутному (складеному, пайовому) капіталі якої надавач фінансових послуг має істотну участь або юридична особа, яка має істотну участь у статутному (складеному, пайовому) капіталі фінансової установи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Банківський кредит – це позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на засадах строковості, повернення, платності, забезпеченості та цільового використання.

Безготівкові розрахунки – перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Безоплатно – звільнення споживача від оплати будь-яких витрат, понесених суб'єктом господарювання для відновлення належної якості товару, зокрема вартості матеріалів, праці, перевезення, послуг поштового зв'язку (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Безпека продукції – відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції.

Будівлі – це споруди, що складаються з несучих та огорожувальних або сполучених (несучо-огорожувальних) конструкцій, які утворюють наземні або підземні приміщення, призначені для проживання або перебування людей, розміщення устаткування, тварин, рослин, а також предметів.

Будівництво – процес створення нових, а також розширення, реконструкція, технічне переоснащення діючих підприємств, об'єктів виробничого і невиробничого призначення, пускових комплексів.

Валютна операція – операція, що має хоча б одну з таких ознак: а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта; б) торгівля валютними цінностями; в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей (ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції»).

Валютні цінності – національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали (ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції»).

Виконавець – суб'єкт господарювання, який виконує роботи (надає послуги) (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Виробник – суб'єкт господарювання, який виробляє товар/харчовий продукт або заявляє про себе як про виробника товару/харчового продукту чи про виробництво такого товару/харчового продукту на замовлення, розміщуючи на товарі/харчовому продукті та/або на упаковці чи в супровідних документах, що передаються разом з товаром/харчовим продуктом споживачу, своє найменування (ім'я), торговельну марку або інший елемент, який ідентифікує такого суб'єкта господарювання, або який імпортує товар/харчовий продукт (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Гарантійний строк – встановлений договором або законом строк, протягом якого продавець гарантує якість товару; строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з введенням її в обіг.

Генеральний вантаж – будь-який штучний вантаж в упаковці або без неї, що приймається до перевезення по рахунку вантажних місць (тобто вантажі в упаковці, що йдуть по рахунку).

Грошові кошти – це кошти в касі та на поточному рахунку в банку, які можуть бути використані для поточних операцій.

Дата валютування – зазначена платником у платіжній інструкції дата, починаючи з якої кошти, що становлять суму платіжної операції і переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача. Порядок застосування дати валютування надавачами платіжних послуг визначається Національним банком України. Порядок застосування дати валютування у платіжній системі визначається правилами платіжної системи відповідно до вимог цього Закону (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Дебетовий переказ – платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої ним отримувачу, надавачу платіжних послуг отримувача або платника, або на підставі платіжної інструкції стягувача без отримання згоди платника (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Делькредере – спеціальна запорука комісіонера перед комітентом за виконання правочину третьою особою, яка буде майбутньою стороною договору.

Демередж – заздалегідь погоджена додаткова плата власникові судна з боку вантажовласника (фрахтувальника) у зв'язку з контрсталією.

Дистанційна платіжна операція – платіжна операція, що здійснюється із застосуванням засобів дистанційної комунікації (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Дистанційна торгівля – форма продажу товарів поза торговельними або офісними приміщеннями, за якої вибір товару та його замовлення не збігаються у часі з безпосереднім передаванням вибраного товару споживачем.

Дистанційний договір – договір, укладений без одночасної фізичної присутності суб'єкта господарювання і споживача, з використанням виключно засобів дистанційного зв'язку, у тому числі електронного, до та під час його укладення (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Діагностика – перевірка суб'єктом господарювання товару щодо його відповідності встановленим вимогам, які пред'являються до нього, зокрема передбаченим умовами договору, інформації про товар, наданій суб'єктом господарювання (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Дімайз-чартер – торгова угода, по якій володіння судном і контроль над ним переходять до фрахтувальника, який розглядається як власник судна протягом терміну дії чартеру. Капітан і судновий екіпаж стають такими, що служать фрахтувальника, який несе відповідальність за управління,

експлуатацію і плавання судна. Фрахтувальник несе всі витрати по експлуатації судна, а також ризики, що виникають у зв'язку з експлуатацією судна.

Добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком.

Довговічність товару – здатність товару підтримувати свої функціональні властивості та експлуатаційні якості за звичайних умов його використання споживачем (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Договір – домовленість двох або кількох осіб (сторін) про встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин і є найпоширенішою формою виникнення зобов'язання.

Договір будівельного підряду – договір, за яким підрядник зобов'язується збудувати і здати у встановлений строк об'єкт або виконати інші будівельні роботи згідно з проектно-кошторисною документацією, а замовник зобов'язується надати підрядникові будівельний майданчик (фронт робіт), передати затверджену проектно-кошторисну документацію, якщо цей обов'язок не покладається на підрядника, прийняти об'єкт або закінчені будівельні роботи й оплатити їх.

Договір буксирування – це договір за яким власник одного судна зобов'язується за винагороду відбуксирувати інше судно чи плаваючий об'єкт на певну відстань або буксирувати його протягом певного часу, чи для виконання маневру.

Договір дарування – договір, за яким одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність.

Договір довічного утримання – договір, за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Договір доручення – договір, за яким одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя.

Договір зберігання – договір, за яким одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності (ст. 936 ЦК).

Договір комісії – договір, за яким одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента.

Договір купівлі-продажу – договір, за яким одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні

(покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Договір лізингу – цивільно-правовий договір, згідно з якою одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі) (ст. 806 ЦК).

Договір міжпортового буксирування – це договір за яким власник одного судна а (буксира) зобов'язується за винагороду буксирувати інше судно або інший плавучий об'єкт з одного порту (пункту) до іншого порту (пункту).

Договір міни (бартеру) – договір, за яким кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший товар (ч. 1 ст. 715 ЦК).

Договір морського перевезення пасажирів – договір, за яким перевізник зобов'язується перевезти пасажирів і його каютний багаж у пункт призначення, а в разі здачі пасажиром багажу – також доставити багажу в пункт призначення і видати його уповноваженій на отримання багажу особі; пасажир повинен сплатити встановлену плату за проїзд, а при здачі багажу – і плату за провезення багажу.

Договір найму (оренди) – договір, за яким наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк.

Договір найму (оренди) житла – договір, за яким одна сторона – власник житла (наймодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (наймачеві) житло для проживання у ньому на певний строк за плату (ч. 1 ст. 810 ЦК).

Договір найму (оренди) земельної ділянки – договір, за яким наймодавець зобов'язується передати наймачеві земельну ділянку на встановлений договором строк у володіння та користування за плату.

Договір найму (оренди) транспортного засобу – цивільно-правовий договір, за яким наймачу (орендарю) за плату надається транспортний засіб у тимчасове володіння та користування з наданням наймодавцем (орендодавцем) послуг для забезпечення нормального його використання або без надання таких послуг.

Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди (або їх окремої частини) – договір, за яким одна сторона (наймодавець) передає або зобов'язується передати іншій стороні (наймачеві) будівлю, іншу капітальну споруду чи його окрему частину в користування за плату на певний строк.

Договір перевезення вантажу – договір, за яким одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною

(відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

Договір перевезення вантажу морським транспортом – договір, за яким одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), із використанням морського транспорту, а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

Договір перевезення пасажирів та багажу – договір, за яким одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу – також за його провезення.

Договір перестрахування – договір, за яким страховик, який уклав договір страхування, страхує в іншого страховика (перестраховика) ризик виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником.

Договір підряду – договір, за яким сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Договір підряду на проведення проєктних та пошукових робіт – договір, за яким підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проєктну або іншу технічну документацію та (або) виконати пошукові роботи, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити їх (ч. 1 ст. 887 ЦК).

Договір побутового підряду – договір, за яким підрядник, який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується виконати за завданням фізичної особи (замовника) певну роботу, призначену для задоволення побутових та інших особистих потреб, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Договір позички – договір, за яким одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку (ст. 827 ЦК).

Договір портового буксирування – це договір за яким буксировласник за винагороду здійснює ввід у порт або вивід з порту суден та інших плавучих об'єктів, виконання маневрів судна, що буксирується, швартовних та інших операцій у портових водах.

Договір поставки – договір, за яким продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець

зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 712 ЦК).

Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу – це договір, за яким одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму їх використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання (ч. 1 ст. 714).

Договір про надання послуг – договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Договір прокату – договір, за яким наймодавець, який здійснює підприємницьку діяльність з передання речей у найм, передає або зобов'язується передати рухому річ наймачеві у користування за плату на певний строк.

Договір ренти – договір, за яким одна сторона (одержувач ренти) передає другій стороні (платникові ренти) у власність майно, а платник ренти взамін цього зобов'язується періодично виплачувати одержувачеві ренти у формі певної грошової суми або в іншій формі.

Договір складського зберігання – договір, за яким товарний склад зобов'язується за плату зберігати товар, переданий йому покладавцем, і повернути цей товар у схоронності.

Договір страхування – цивільно – правовий договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору (ст. 979 ЦК).

Договір таймшеру – договір, строк дії якого перевищує один рік, згідно з яким споживач за винагороду отримує право користування одним або декількома місцями для ночівлі протягом більш як одного періоду проживання (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Договір транспортного експедирування – договір, за яким одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу (ч. 1 ст. 929 ЦК, ч. 1 ст. 316 ГК).

Договір управління майном – договір, за яким одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від

свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

Договір фінансового лізингу – договір, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у володіння та користування останньому на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Договір, укладений на відстані – договір, укладений продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку.

Договір, укладений поза торговельними або офісними приміщеннями – договір, укладений із споживачем особисто в місці, іншому ніж торговельні або офісні приміщення продавця.

Договір, що укладається поза торговельним чи офісним приміщенням, – договір: укладений за одночасної фізичної присутності суб'єкта господарювання або його представника (уповноваженої особи) та споживача у місці, яке не є торговельним чи офісним приміщенням суб'єкта господарювання; укладення якого у такому місці було запропоновано споживачем; укладений у торговельному чи офісному приміщенні суб'єкта господарювання або з використанням будь-яких засобів дистанційного зв'язку, у тому числі електронного, відразу після особистого та індивідуального звернення до споживача у місці, яке не є торговельним чи офісним приміщенням суб'єкта господарювання, за одночасної фізичної присутності суб'єкта господарювання або його представника (уповноваженої особи) та споживача; укладений під час заходів, організованих суб'єктом господарювання з метою рекламування та/або реалізації продукції споживачам (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Договірна відповідальність – відповідальність, передбачена сторонами договору за невиконання чи неналежне виконання його умов.

Допоміжні фінансові послуги – послуги, пов'язані з фінансовими послугами та/або із здійсненням діяльності з надання фінансових послуг, які не належать до посередницьких послуг, а саме: а) послуги із врегулювання простроченої заборгованості споживачів, які надаються колекторською компанією; б) послуги із збирання, оброблення, зберігання, захисту та використання інформації про виконання особами грошових зобов'язань, які надаються бюро кредитних історій; в) послуги, які надаються на підставі ліцензії на здійснення операцій з готівкою відповідно до Закону України "Про Національний банк України"; г) інформаційні послуги на ринках капіталу та організованих товарних ринках, а також інші послуги, надання яких потребує авторизації відповідно до Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки"; г) актуарні послуги, надання яких потребує авторизації відповідно до Закону України "Про страхування"; д) послуги, що є допоміжними до платіжних послуг відповідно до Закону України "Про платіжні

послуги"; е) послуги, визначені як допоміжні спеціальними законами (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Дочірня компанія – юридична особа, щодо якої здійснюється контроль іншою юридичною особою (материнською компанією) (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Еквайринг платіжних інструментів – платіжна послуга, що полягає у прийнятті платіжних інструментів, результатом якої є переказ коштів отримувачу та/або видача коштів у готівковій формі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Еквайрингова установа (еквайр) – надавач платіжних послуг, який надає послугу еквайрингу платіжних інструментів та має ліцензію на надання такої послуги (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Експедитор (транспортний експедитор) – суб'єкт господарювання, який за дорученням клієнта та за його рахунок виконує або організовує виконання транспортно-експедиторських послуг, визначених договором транспортного експедирування (ст. 1 Закону України від 01.07.2004 р. (із змінами) № 1955-IV «Про транспортно-експедиторську діяльність»).

Електронне повідомлення – інформація, надана споживачу через телекомунікаційні мережі, яка може бути у будь-який спосіб відтворена або збережена споживачем в електронному вигляді.

Електронний гаманець – обліковий запис для обліку, зберігання електронних грошей та здійснення операцій з ними (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Електронний платіжний засіб – платіжний інструмент, реалізований на будь-якому носії, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Електронні гроші – одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Емісія платіжних інструментів – платіжна послуга, що надається надавачем платіжних послуг на договірних засадах із платником, яка полягає у випуску (наданні) платнику платіжного інструменту для ініціювання та оброблення платіжних операцій (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Емітент електронних грошей – установа електронних грошей або інша визначена цим Законом юридична особа, яка надає платіжні послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців, та має право на надання такої платіжної послуги відповідно до цього Закону (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Замовник транспортних послуг – юридична або фізична особа, яка замовляє транспортні послуги з перевезення пасажирів чи/та вантажів.

Засоби дистанційного зв'язку – послуги поштового зв'язку, телекомунікаційні мережі, зокрема Інтернет, телемережі (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Застава – це частка матеріального майна, право власності якого належить позичальникові і перейде до банківської установи у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань, які передбачені кредитною угодою.

Заставадавець – юридична чи фізична особа-власник, або особа, якій власником надано право на заставу, передає майно, право на вимогу, цінні папери для застави.

Зворотний лізинг – відносини, коли власник відчужує покупцеві майно (річ) і одночасно це ж майно колишній власник приймає від покупця у лізинг. Зворотний лізинг не можна вважати фінансовим (непрямим) лізингом, оскільки у цьому випадку відсутня його основна кваліфікуюча ознака – придбання лізингодавцем речі у продавця у відповідності зі специфікаціями й умовами, зазначеними лізингоодержувачем.

Земельна ділянка – частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами та закріплює просторові межі поширення на неї права власності (поверхневий (грунтовий) шар, водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться, а також простір, що знаходиться над та під поверхнею, ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд).

Зміст договору – сукупність погоджених між сторонами умов, які визначають їх права та обов'язки.

Значний вплив на управління або діяльність юридичної особи – пряме та/або опосередковане володіння однією особою самотійно чи спільно з іншими особами голосуючими акціями, часткою у статутному (складеному, пайовому) капіталі або правом голосу за акціями, часткою у статутному (складеному, пайовому) капіталі юридичної особи в розмірі від 10 до 50 відсотків та/або незалежна від формального володіння можливість здійснення рівнозначного впливу на управління чи діяльність юридичної особи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»; ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Знеособлене зберігання речей – взяті на зберігання речі одного покладавця можуть бути змішані з речами того самого роду і тієї самої якості інших покладавців, тобто повертаються не ті самі речі, а річ того самого роду і тієї самої якості.

Зовнішня позика – це кредит, отриманий від іноземних кредиторів (наданий закордонним позичальникам), здійснення якого обумовлено появою кредитних відносин між державами, установами, банками, міжнародними корпораціями.

Іноземна валюта – це: а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті; в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

Іпотека – різновид застави нерухомого майна (головним чином, землі і будівель) з метою одержання позики.

Істотна участь – пряме та/або опосередковане володіння однією особою самостійно чи спільно з іншими особами 10 і більше відсотками статутного (складеного, пайового) капіталу та/або права голосу, часток, акцій, паїв юридичної особи або незалежна від формального володіння можливість значного впливу та/або контролю (вирішального впливу) на управління чи діяльність юридичної особи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»; ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Істотний недолік – недолік, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення проявляється знову з незалежних від споживача причин і при цьому наділений хоча б однією з нижченаведених ознак: а) він взагалі не може бути усунутий; б) його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів; в) він робить товар суттєво іншим, ніж передбачено договором.

Істотні умови договору – умови, які визначені як обов'язкові в законі чи ті, на погодженні яких наполягає одна зі сторін.

Клієнт – споживач послуг експедитора (юридична або фізична особа), який за договором транспортного експедирування самостійно або через представника, що діє від його імені, доручає експедитору виконати чи організувати або забезпечити виконання визначених договором транспортного експедирування послуг та оплачує їх, включаючи плату експедитору.

Ключовий учасник юридичної особи, у тому числі ключовий учасник у структурі власності надавача фінансових послуг – будь-яка: а) фізична особа, яка володіє часткою у статутному (складеному, пайовому) капіталі (акціями) такої юридичної особи, при цьому: якщо юридична особа має більше 20 учасників-фізичних осіб, ключовими учасниками юридичної особи вважаються 20 учасників-фізичних осіб, частки яких є найбільшими, але не менше 2 відсотків; якщо однакові за розміром частки (пакети акцій) у статутному (складеному, пайовому) капіталі юридичної особи належать більше ніж 20 учасникам-фізичним особам, ключовими учасниками юридичної особи вважаються всі фізичні особи, які володіють частками (пакетом акцій) у розмірі

двох і більше відсотків у статутному (складеному, пайовому) капіталі такої юридичної особи; б) юридична особа, яка володіє часткою (пакетом акцій) у розмірі 2 і більше відсотків у статутному (складеному, пайовому) капіталі такої юридичної особи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Комерційна гарантія – будь-яка додаткова гарантія до передбаченого законодавством гарантійного зобов'язання, яка пропонується споживачу суб'єктом господарювання з власної ініціативи, безоплатно або за додаткову плату, та полягає, зокрема, у відшкодуванні вартості, заміні, ремонті чи будь-якому гарантійному обслуговуванні продукції відповідно до передбачених у комерційній гарантії умов (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Комерційна практика – будь-яка діяльність, бездіяльність, спосіб поведінки або надання інформації про продукцію, включаючи її рекламування та просування на ринку, що безпосередньо пов'язані з постачанням та/або продажем продукції суб'єктом господарювання споживачу (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Комплаєнс - регламентований внутрішніми документами надавача фінансових послуг, а якщо це передбачено спеціальним законом - надавача супровідних послуг, постійний процес, що здійснюється з метою виявлення та запобігання ризикам, які можуть виникати під час здійснення зазначеною особою діяльності, передбаченої законом, внаслідок невідповідності такої діяльності вимогам законодавства та/або іншим вимогам (правилам, стандартам, принципам) щодо здійснення такої діяльності, та являє собою: а) спостереження та контроль за відповідністю внутрішніх документів, що описують усі внутрішні процеси, пов'язані з діяльністю особи, зазначеної в абзаці першому цього пункту, вимогам законодавства та/або іншим вимогам (правилам, стандартам, принципам), передбаченим документами об'єднання учасників ринку фінансових послуг, членом якого є надавач фінансових послуг, а також, якщо це передбачено спеціальним законом, за відповідністю таких внутрішніх документів бізнес-плану (бізнес-стратегії), ухваленого (ухваленої) наглядовою радою або іншим органом управління такої особи, відповідальним за здійснення нагляду за її діяльністю; б) контроль за дотриманням та виконанням працівниками вимог законодавства (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Комплектність товару – така єдність складових частин виробу, яка забезпечує можливість використання його за прямим призначенням, а в спеціальних передбачених випадках – також можливість належного догляду за ним, його зберігання і ремонту. В комплект можуть включатись запасні частини та приналежності. Комплектність визначається стандартами, технічними умовами, преїскурантами, а додатково до них або у разі відсутності в них вказівки на цей рахунок, може визначатись також договором.

Коносамент – документ, який видає судновласник вантажовідправникові в підтвердження прийняття вантажу до перевезення морським шляхом.

Коносамент оборотний – складений на пред'явника або на наказ пойменованої в нім особи коносамент, тримач якого має право власності на товари і право на їх видачу за умовами документа.

Контроль (вирішальний вплив) – пряме та/або опосередковане володіння однією особою самостійно чи спільно з іншими особами акціями або правами голосу за акціями, часткою у статутному (складеному) капіталі юридичної особи в розмірі 50 і більше відсотків та/або незалежна від формального володіння можливість здійснення такого впливу на управління чи діяльність юридичної особи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Кредит – грошові кошти, які надаються надавачем фінансових послуг (кредитодавцем) особі (позичальнику) у користування на поворотній основі на визначений строк із сплатою процентів (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Кредитна операція – це договір щодо надання кредиту, який супроводжується записами за банківськими рахунками, з відповідним відображенням у балансах кредитора та позичальника.

Кредитний договір – це угода в письмовій формі між кредитором і позичальником, яка визначає взаємні зобов'язання та відповідальність сторін і не може змінюватись в односторонньому порядку без згоди обох сторін.

Кредитний ризик – ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать сплаті за користування кредитом у терміни, визначені в кредитній угоді.

Кредитовий переказ – платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Кредитор – суб'єкт кредитних відносин, який надає кредити іншому суб'єкту господарської діяльності у тимчасове користування.

Кредитоспроможність – це якісна оцінка позичальника, яка дається банком до розгляду питання про можливість і умови кредитування і дозволяє передбачити ймовірність своєчасного поверненні позичок та їх ефективного використання.

Лізингові платежі – сума, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу.

Лізингодавець – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу.

Лізингоодержувач – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця.

Ліміт кредитування – це гранична сума кредиту, яку позичальник може отримати в банку.

Лінійне судноплавство – форма транспортних послуг, що забезпечує регулярні перевезення між установленими портами генеральних вантажів за заздалегідь оголошеним розкладом.

Ліцензійні умови – умови, які є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами господарювання незалежно від їх організаційно-правової форми та форм власності, які здійснюють діяльність з надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів морським та річковим транспортом і отримали ліцензію на цей вид господарської діяльності.

Ломбардний кредит – кредит, що надається виключно ломбардами виключно фізичним особам виключно під заставу рухомого майна з урахуванням вимог, встановлених Законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» до договору про надання ломбардного кредиту та виконання зобов'язань за таким договором, а також інших вимог Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»), встановлених до діяльності ломбардів (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Майнове страхування – це страхування майнових інтересів, які не суперечать закону і пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном. Згідно з договором майнового страхування страховик зобов'язується у разі настання страхового випадку, пов'язаного з заподіянням збитків майновим інтересам, виплатити страхувальникові або іншій особі, визначеній у договорі, страхову виплату.

Маломірне судно – самохідне судно з головним двигуном потужністю менш як 75 кінських сил і несамохідне судно валовою місткістю менш як 80 реєстрових тон, а також моторне судно (незалежно від потужності двигуна), парусне судно та несамохідне судно (гребний човен вантажопідйомністю 100 і більше кілограмів, байдарки вантажопідйомністю 150 і більше кілограмів, надувне судно вантажопідйомністю 225 і більше кілограмів).

Момент безвідкличності – визначений момент часу, після настання якого ініціатор не може відкликати платіжну інструкцію та свою згоду на виконання платіжної операції (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Морське (річкове) судно – самохідна або несамохідна плавуча споруда, яка використовується для перевезення вантажів, пасажирів, багажу і пошти, для рибного чи іншого морського промислу, розвідки і добування корисних копалин, рятування людей і суден, що зазнають лиха на морі, буксирування інших суден та плавучих об'єктів, здійснення гідротехнічних робіт чи піднімання майна, що затонуло в морі; для несення спеціальної державної служби (охорона промислів, санітарна і карантинна служби, захист моря від забруднення тощо); для наукових, навчальних і культурних цілей; для спорту; для інших цілей (ст. 15 КТМ).

Надавач фінансових послуг – фінансова установа, а у випадках, прямо визначених спеціальними законами, – інша юридична особа або філія іноземної юридичної особи, яка має право надавати фінансові послуги відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії») та спеціальних законів (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Накладна – супровідний документ, що вміщує перелік товарів (вантажу), їх кількість і ціну, по якій вони будуть поставлені одержувачеві, формальні особливості товару (колір, вага тощо), умови постачання і зведення про відправника і одержувача.

Належна якість товару, роботи або послуги – властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору із споживачем.

Наскрізний коносамент – коносамент, який означає, що на маршруті проходження вантажу можливі перевалювання.

Національна валюта (гривня) – це: а) грошові знаки грошової одиниці України – гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні; в) електронні гроші, номіновані у гривні; г) цифрові гроші Національного банку України (ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції»).

Неакцептована платіжна операція – платіжна операція, виконана надавачем платіжних послуг платника на підставі наданої ініціатором платіжної інструкції без отримання згоди платника (крім примусового списання (стягнення) або після відкриття такої згоди (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Негайно – найкоротший можливий строк, але не пізніше наступного операційного дня, визначений внутрішніми документами надавача платіжних послуг та передбачений договором з користувачем платіжних послуг, у який мають виконуватися (відбуватися) відповідні дії з моменту настання підстави для їх виконання (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Недолік – будь-яка невідповідність продукції вимогам законодавства, умовам договору, інформації про продукцію, наданій суб'єктом господарювання, або наявність дефекту в продукції у значенні, наведеному в Законі України "Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції", підтверджена результатами діагностики, здійсненої суб'єктом господарювання, або результатами іншої незалежної експертизи (дослідження) продукції (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Незалежна експертиза (дослідження) продукції – експертиза продукції, яка проводиться акредитованими лабораторіями, незалежними експертами, яким надано право на проведення експертизи згідно із законодавством, та оформлюється експертним висновком або іншим встановленим законодавством результатом дослідження (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Неналежна платіжна операція – платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Неналежний отримувач – особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Неналежний платник – особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно) (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Неналежний стягувач – особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Нерегулярні пасажирські перевезення – перевезення пасажирів автобусом, замовленим юридичною або фізичною особою з укладанням письмового договору на кожну послугу, в якому визначають маршрут руху, дату та час перевезень, інші умови перевезень та форму оплати послуги, або перевезення за власний кошт.

Нове будівництво (новобудова) – це будівництво підприємств, будівель і споруд, яке здійснюється на нових майданчиках на підставі знов затвердженої проектно-кошторисної документації.

Об'єкт договору оренди землі – земельні ділянки, що перебувають у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності (ст. 3 Закону України «Про оренду землі»).

Обов'язкове страхування – встановлений законом обов'язок фізичної або юридичної особи бути страхувальником життя, здоров'я, майна або відповідальності перед іншими особами за свій рахунок чи за рахунок заінтересованої особи.

Одержувач – може бути сам відправник або інша особа зазначена відправником у перевізних документах.

Ордерний коносамент – такий, що передбачає, що вантажовідправник може передати свої права третій особі, індосуючи коносамент, тобто поставивши на звороті свій підпис і печатку.

Оренда землі – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення

підприємницької та інших видів діяльності (ст. 1 Закону України «Про оренду землі»).

Пайовий лізинг – це здійснення лізингу на основі укладення багатостороннього договору із залученням одного або декількох кредиторів, які беруть участь у здійсненні лізингу, інвестуючи свої кошти.

Пасажир – фізична особа, яка користується послугою з перевезення пасажирським транспортом на підставі належним чином оформленої маршрут-квитанції.

Пасажирські перевезення – перевезення пасажирів легковими автомобілями або автобусами.

Перевезення вантажів – господарська діяльність, пов'язана з переміщенням продукції виробничо – технічного призначення та виробів народного споживання залізницями, автомобільними дорогами, водними та повітряними шляхами, а також транспортування продукції трубопроводами.

Перевізник – особа, яка надає послуги з перевезення пасажирів чи (та) вантажу автомобільним транспортом загального користування; юридична або фізична особа, яка взяла на себе зобов'язання і відповідальність за договором перевезення вантажу за доставку до місця призначення довіреного їй вантажу, перевезення вантажів та їх видачу (передачу) вантажоодержувачу або іншій особі, зазначеній у документі, що регулює відносини між експедитором та перевізником.

Платіжна інструкція – розпорядження ініціатора надавачу платіжних послуг щодо виконання платіжної операції (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Платіжна операція – будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Платіжний рахунок – рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Повітряне судно – це літальний апарат, що тримається в атмосфері за рахунок його взаємодії з повітрям, відмінної від взаємодії з повітрям, відбитим від земної поверхні, і здатний маневрувати у тривимірному просторі (ст. 15 Повітряного кодексу України).

Позика – типова договірно-правова форма кредиту для усіх форм кредитування.

Позикодавець – особа, яка передає у власність іншій особі грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками.

Покупець – фізична особа, яка придбаває або має намір придбати маршрут-квитанцію у пунктах продажу маршрут-квитанцій продавця.

Помилкова платіжна операція – платіжна операція, внаслідок якої з вини надавача платіжних послуг здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Послуга – 1) діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб; певне нематеріальне благо, яке надається однією особою (виконавцем) і споживається іншою особою (замовником) у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності; 2) договір, укладений між суб'єктом господарювання і споживачем, про вчинення певних дій або здійснення певної діяльності за завданням споживача, який зобов'язується оплатити виконавцю зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Право земельного сервіту – це право власника або землекористувача на обмежене платне або безкоштовне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).

Право лізингодавця – інвестувати на придбання предмета лізингу як власні, так і залучені та позичкові кошти; здійснювати перевірки дотримання лізингоодержувачем умов користування предметом лізингу та його утримання; відмовитися від договору лізингу у випадках, передбачених договором лізингу або законом.

Предмет договору лізингу – це неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів.

Примусове списання (стягнення) – платіжна операція з рахунку платника, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановленого законом виконавчого документа у випадках, передбачених законодавством, або на підставі рішення суду, що набрало законної сили, чи рішення керівника органу стягнення (його заступника або уповноваженої особи) у випадках, передбачених Податковим кодексом України (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Принципи кредитування – це правила поведінки кредитора і позичальника у процесі здійснення кредитних операцій банку.

Проблемна позика – це позика, повернення якої може не здійснитись у зв'язку з виникненням певних фінансових проблем у позичальника.

Продавець – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачу товари/харчові продукти та/або пропонує їх для реалізації (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Продавець – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації.

Продаж товарів на замовлення – вид торгівлі, за якої споживач укладає договір купівлі-продажу товарів із продавцем на відстані за допомогою засобів дистанційного зв'язку або здійснює їх попереднє замовлення безпосередньо в продавця.

Продукція – будь-який товар, робота (послуга), що виготовляється, виконується чи надається споживачу, а також харчовий продукт (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Проектно-кошторисна документація – це сукупність документів, які визначають економічне і виробничо-технічне обґрунтування майбутнього будівництва (обсяг і зміст робіт й інші вимоги, що ставляться до робіт та до кошторису). До такої документації входять креслення, пояснювальні записки, кошторис й інші матеріали.

Проїзний документ із відкладеним друком – документ, який дає право пасажирові на отримання проїзного документа на бланку встановленого зразка у квитковій касі перевізника за будь-який час до відправлення.

Пролонгація – продовження терміну чинності договору.

Публічний договір – це договір, в якому одна сторона – підприємець узяла на себе зобов'язання здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звертається.

Реалізація – діяльність суб'єктів господарювання з продажу товарів (робіт, послуг).

Рейсовий чартер – документ, який застосовується, якщо договір передбачає умову надання для перевезення всього судна, його частини або окремих суднових приміщень.

Реконструкція (технічне переоснащення) – проведення відповідно до плану технічного розвитку об'єднань (підприємств) комплексу заходів (без розширення виробничих площ) щодо підвищення технічного рівня окремих ділянок виробництва, агрегатів, установок шляхом запровадження нової техніки, технології, заміни устаткування тощо.

Речі визначені родовими ознаками – це речі, які мають ознаки, властиві усім речам того ж роду, та вимірюється числом, вагою, мірою.

Робота – діяльність виконавця, результатом якої є виготовлення товару або зміна його властивостей за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Роздрібні ціни на товари народного споживання – ціни на товари невиробничого споживання, за якими їх продають незалежно від форми розрахунків безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання.

Розрахунковий банк – уповноважений оператором відповідної платіжної системи банк, що бере участь у проведенні розрахунків у платіжній системі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Розстрочення платежу – здійснення споживачем оплати придбаної продукції безпосередньо суб'єкту господарювання частинами у строк та спосіб, узгоджені між суб'єктом господарювання та споживачем, без збільшення ціни на таку продукцію (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Розширення – це здійснюване за новим проектом будівництво других і наступних черг діючих підприємств, додаткових виробничих комплексів і виробів, а також нових або розширення діючих цехів.

Секвестр – зберігання речей, що є предметом спору.

Сільськогосподарська продукція за договором контракції сільськогосподарської продукції (зерно, овочі, фрукти, молоко, птиця та інша продукція, яка визначається родовими ознаками) – продукція рослинництва або тваринництва у сирому вигляді або така, що пройшла первинну обробку.

Споживач – фізична особа, яка замовляє, придбаває, отримує, використовує, вживає або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, незалежною професійною діяльністю чи виконанням обов'язків найманого працівника (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Споживач фінансових послуг – фізична особа, яка звертається за наданням фінансових послуг до надавача фінансових послуг та/або посередника або користується послугами надавача фінансових послуг та/або посередника для задоволення особистих потреб, не пов'язаних із підприємницькою або незалежною професійною діяльністю (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Споживчий кредит – кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції.

Споживчий спір – спір, який виник між споживачем та суб'єктом господарювання у процесі та в результаті виконання суб'єктом господарювання договірних зобов'язань (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Споживчі властивості товару – властивості щодо призначення, надійності, естетичності, ергономічності та безпечності товару, відповідності органолептичним показникам, які виявляються у процесі його споживання або використання споживачем для задоволення своїх потреб та визначають, зокрема, функціональність і зручність використання товару, його ремонтпридатність і довговічність, визначають споживчу вартість товару (цінність, корисність для споживача тощо) (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Споруди – це будівельні системи, пов'язані із землею, які створені з будівельних матеріалів, напівфабрикатів, устаткування та обладнання в результаті виконання різних будівельно-монтажних робіт.

Сталійний час – час, протягом якого товарний вантаж має бути занурений на судно або вивантажений з нього. Може означати також період часу, протягом якого власник судна надає його для цілей вантаження або вивантаження без додаткових до фрахту платежів. За простій судна понад цей час фрахтувальник сплачує **демередж**, а за дострокове вантаження (вивантаження) товару має право на отримання **діспача**. Сталійний час визначається або домовленістю сторін або термінами, зазвичай прийнятими у конкретному порту.

Страхова виплата – це грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку, при цьому страхова сума – грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку.

Страхове відшкодування – страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку.

Страховий випадок – це подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі.

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування.

Страховий ризик – це певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

Страховик – юридична особа, яка спеціально створена для здійснення страхової діяльності та одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Страховиками визнаються фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України «Про господарські товариства», які одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхування – це вид цивільно – правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення

строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Страхування кредитних операцій – це створення певного фонду грошових коштів для покриття можливих збитків від неповернення позичок.

Страхування ризику непогашення кредиту – це спосіб забезпечення зобов'язань, при якому банк самостійно страхує видану позику шляхом укладання зі страховою організацією договору про добровільне страхування кредитного ризику.

Строк (термін) придатності – строк (термін), визначений нормативно-правовими актами, умовами договору, протягом якого (до якого) у разі дотримання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання якісні показники і показники безпечності продукції повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів та умовам договору (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Строк служби – календарний строк використання продукції за призначенням, починаючи від введення в обіг чи після ремонту, протягом якого виробник (виконавець) гарантує її безпечність та несе відповідальність за істотні недоліки, що виникли з його вини (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Стягувач – особа, яка може бути ініціатором платіжної операції примусового списання (стягнення) з рахунку платника для виконання платіжних операцій на підставі виконавчих документів, визначених законом, або на підставі рішення суду, що набрало законної сили, або рішення керівника органу стягнення (його заступника або уповноваженої особи) відповідно до Податкового кодексу України (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Суб'єкти лізингу – лізингодавець, лізингоодержувач, продавець (постачальник), інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

Сублізинг – це вид піднайму предмета лізингу, у відповідності з яким лізингоодержувач за договором лізингу передає третім особам (лізингоодержувачам за договором сублізингу) у користування за плату на погоджений строк відповідно до умов договору сублізингу предмет лізингу, отриманий раніше від лізингодавця за договором лізингу.

Судно – самохідна чи несамохідна плавуча споруда, що використовується для перевезення вантажів, пасажирів, багажу і пошти.

Сума платіжної операції – відповідна сума коштів, яка в результаті виконання платіжної операції має бути зарахована на рахунок отримувача або видана отримувачу в готівковій формі (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Технічно складні побутові товари – непродовольчі товари широкого вжитку (прилади, машини, устаткування тощо), у тому числі товари з цифровим вмістом, які складаються з вузлів, блоків, комплектуючих виробів, відповідають вимогам законодавства, мають технічні характеристики,

супроводжуються експлуатаційними документами і на які встановлено гарантійний строк (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Товар – нехарчова продукція, а саме: будь-яке рухоме майно, за винятком предметів, продаж яких необхідний для дотримання закону або іншим чином обумовлений законодавством; будь-яке рухоме майно, яке включає або взаємопов'язане з цифровим вмістом або цифровою послугою таким чином, що відсутність цифрового вмісту або цифрової послуги унеможлиблює використання товару за призначенням (товари з цифровими елементами) (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Товари або харчові продукти, що продаються на вагу, – товари або харчові продукти, що не були попередньо розфасовані та зважуються (вимірюються) споживачем або в його присутності (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Товарний склад – організація, яка зберігає товар та надає послуги, пов'язані зі зберіганням, на засадах підприємницької діяльності.

Торгівля валютними цінностями – операції з купівлі, продажу або обміну валютних цінностей, що здійснюються як у готівковій формі (для банківських металів – із фізичною поставкою), так і безготівковою формі (для банківських металів – без фізичної поставки) (ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції»).

Торговельне приміщення – 1) майновий комплекс, який займає окрему споруду (офісне приміщення) або який розміщено у спеціально призначеній та обладнаній для торгівлі споруді, де суб'єкт господарювання здійснює діяльність з реалізації товару; 2) це: будь-яке стаціонарне приміщення, в якому суб'єкт господарювання здійснює свою господарську діяльність на постійній основі; будь-яке пересувне торговельне приміщення, в якому суб'єкт господарювання здійснює свою господарську діяльність (зокрема автомагазини, автокафе, лавки-автопричепи, спеціальне технологічне обладнання (низькотемпературні лотки-прилавки), лотки).

Транспортний засіб – пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів (п. 1.10 Правил дорожнього руху).

Транспортний засіб загального призначення – транспортний засіб, не обладнаний спеціальним устаткуванням і призначений для перевезення пасажирів або вантажів (автобус, легковий автомобіль, вантажний автомобіль, причіп, напівпричіп з бортовою платформою відкритого або закритого типу).

Транспортний засіб спеціалізованого призначення – 1) транспортний засіб, який призначений для перевезення певних категорій пасажирів чи вантажів (автобус для перевезення дітей, інвалідів, пасажирів певних професій, самоскид, цистерна, сідельний тягач, фургон, швидка медична допомога, автомобіль інкасації, ритуальний автомобіль тощо) та має спеціальне

обладнання (таксі, броньований, обладнаний спеціальними світловими і звуковими сигнальними пристроями тощо); 2) транспортний засіб, призначений для виконання спеціальних робочих функцій (для аварійного ремонту, автокран, пожежний, автобетономішалка, вишка розвідувальна чи бурова на автомобілі, для транспортування сміття та інших відходів, технічна допомога, автомобіль прибиральний, автомобіль-майстерня, радіологічна майстерня, автомобіль для пересувних телевізійних і звукових станцій тощо).

Транспортно-експедиторська діяльність – підприємницька діяльність із надання транспортно-експедиторських послуг з організації та забезпечення перевезень експортних, імпортних, транзитних або інших вантажів (ст. 1 Закону України від 01.07.2004 р. (із змінами) № 1955-IV «Про транспортно-експедиторську діяльність»).

Транспортно-експедиторська послуга – робота, що безпосередньо пов'язана з організацією та забезпеченням перевезень експортного, імпортного, транзитного або іншого вантажу за договором транспортно-експедитування (ст. 1 Закону України від 01.07.2004 р. (із змінами) № 1955-IV «Про транспортно-експедиторську діяльність»).

Уступка вимоги (цесія) – документ позичальника (цедента), в якому він уступає свою вимогу (дебіторську заборгованість) кредитору в якості забезпечення повернення позики.

Учасники транспортно-експедиторської діяльності – клієнти, перевізники, експедитори, транспортні агенти, порти, залізничні станції, об'єднання та спеціалізовані підприємства залізничного, авіаційного, автомобільного, внутрішнього водного та морського транспорту, митні брокери та інші особи, що виконують роботи (надають послуги) при перевезенні вантажів (ст. 1 Закону України від 01.07.2004 р. (із змінами) № 1955-IV «Про транспортно-експедиторську діяльність»).

Фальсифікована продукція – продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знаку для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи.

Фінансова послуга – операція або декілька операцій, пов'язаних однією правовою метою, з фінансовими засобами, що здійснюються в інтересах інших осіб, ніж надавач такої фінансової послуги, а також послуги, прямо визначені спеціальними законами як фінансові послуги (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Фінансова установа – юридична особа, метою створення якої є здійснення діяльності з надання фінансових послуг, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг на підставі відповідної ліцензії, виданої Регулятором. Не є фінансовими установами надавачі супровідних послуг, які одночасно не надають також фінансові послуги, а також інші особи, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з надання фінансових послуг

без набуття статусу фінансової установи (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Фінансова установа, що має право на надання платіжних послуг, – небанківська фінансова установа, яка не має статусу платіжної установи або установи електронних грошей та у порядку, визначеному законом, має право надавати окремі фінансові платіжні послуги (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Фінансовий кредит – кошти, які надаються у позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під процент.

Фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу.

Фінансові засоби – кошти, банківські метали, фінансові інструменти, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до фінансових інструментів (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Форма правочину – форма волевиявлення сторін при здійсненні правочину (усна; письмова – проста чи нотаріальна; шляхом конклюдентних дій; шляхом мовчання).

Фрахт – це провізна плата власникові транспортного засобу за перевезення вантажів або пасажирів будь-якими шляхами сполучення, особливо морськими і водними.

Функціональність товару – здатність товару виконувати свої функції з урахуванням призначення такого товару (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Цифрова послуга – це послуга, що дає змогу: споживачу створювати, обробляти, зберігати або отримувати доступ до даних у цифровій формі; поширювати або будь-яким іншим чином використовувати дані у цифровій формі, що завантажені чи створені споживачем або іншими користувачами такої послуги (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Цифрові гроші Національного банку України – електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України (ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги»).

Ціна – певна грошова сума, що сплачується покупцем продавцю за придбане майно.

Ціна за одиницю продукції – кінцева ціна, включаючи податок на додану вартість та інші податки, за 1 кілограм, 1 літр, 1 метр, 1 квадратний метр, 1 кубічний метр або іншу одиницю вимірювання продукції, встановлену відповідно до законодавства про метрологію та метрологічну діяльність (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Ціна продажу продукції – кінцева ціна за одиницю продукції чи задану кількість товару, включаючи податок на додану вартість та інші податки (ст. 1 Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX «Про захист прав споживачів»).

Якість продукції – сукупність властивостей і характеристик, які відображають рівень новизни, надійність, довговічність, економічність продукції і зумовлюють її здатність задовольняти відповідно до свого призначення потреби споживачів.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Болокан Інна Вікторівна
Щипанова Ольга Олександрівна

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Методичні рекомендації та завдання до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» в 2
частинах. Частина 1

Рецензент *Т. О. Коломоєць*
Відповідальний за випуск *Д. О. Єрмоленко*
Коректор *І. В. Болокан*